

Stavite - bela bolezen

Narodno gledališče v Ljubljani

Drama

Arhiv

Čapek-Albrecht:

499/2

B e l a b o l e z e n

Omara:

Štev.: 499

Inspicient

Raj. b. Deberc
Insp. ! Vertin
Lifl. 1 Porhetova

O a b e :

I. dejanje: Dvorni svetnik

Karel Capek: svetnik prof. dr. Sigelius

- Doktor Galen

Prvi asistent na kliniki

Drugi asistent

Prvi

Drugi

Tretji

Četrty

- Maršal

- Pobočnik

General

Minister za narodno zdravje

Drugi gospod

Uradna oseba

Sestra

Asistent

Društvo vaje 22. XI. 37.

Prvi

- Drugi

Tretji

Ose

- Mati

- Sin

- Sestra

II. dejanje: Baron Erig

- Dvorni svetnik Sigelius

+ Baron Erig

- Doktor Galen

- Maršal

- Pobočnik

- Prvi in drugi govorci

- Ose

- Mati

Prevel: Fr. Albrecht.

Vertin

III. dejanje: Maršal.

O s e b e :

I. dejanje: Dvorni svetnik

- Dvorni svetnik prof.dr.Sigelius
- Doktor Galen
 - Prvi asistent na kliniki
 - Drugi asistent
 - Prvi)
 - Drugi)
 - Tretji) profesor
 - Cetrtri)
- Maršal
- Pobočnik
 - General
 - Minister za narodno zdravje
 - Drugi gospod
 - Uradna oseba
 - Sestra
 - Časnikar
 - Zdravniki, strežniki, časnikarji, spremstvo,
- Prvi)
- Drugi) gobavec
- Tretji)
- Oče
- Mati
- Sin
- Hči

II. dejanje: Baron Krüg

- Dvorni svetnik Sigelius
- + Baron Krüg
- Doktor Galen
- Maršal
- Pobočnik
- Prvi in drugi gobavec
- Oče,
- Mati

Long-Laston!

III. dejanje: Maršal.

- Maršal

+ Njegova hči ✓

+ Mladi Krüg

+ Propagandni minister

- Pobočnik

- Doktor Galen Trije gobavci v obvezah.

Prvi gobavec: Sin kuga je to, prava kuga. V naši ulici je še v veski hiši

+ Nekdo iz množice Sencav. Pravila soseda: lajte na, tudi vi las-

+ Množica tako belo lino na bradi; on pa: kaj bo to, saj je niti
ne čutim. Lase pa še tudi z njega padajo cali kosi mase
kot z mene. Prava kuga je to.

Drugi gobavec: Še, to ni kuga, to je gobavost. Bela bolezen pravijsi tem,
morali pa bi reči temu kazen, - taka bolezen vendar ne mo-
re priti sama od sebe; kazen božja je to.

Tretji gobavec: O, Jezus Kristus - o, Jezus Kristus, - o, Jezus Kristus -

Prvi gobavec: Kazen! Kazen! Rad bi samo vedel, kaj naj bi bil kazo-
van. Kaj pa sem udil drugega na svetu, kot bodo in otro-
maštvu? To bi bil res lep Bog, ki bi kaznovali otroške,
mar ne?

Drugi gobavec: Le čakaaj, boš še videl. V začetku se ti upravi. To samo na
koži, ko pa te začne šruti po telesu kot tegulje to, boš re-
kel, saj ni mogoče, da bi bile to kaj take, to mora biti
kazen, to mora imeti neki varok -

Tretji gobavec: O, Jezus... O, Bog nebeški -

Prvi gobavec: In ga tudi ima. Na svetu je malo prave ljubezni, in zato sem
mora polovica izginiti, da bodo imeli drugi prostora. Tako
je to. Ti si pa in boš napravil prostor drugemu, pa. Jas
pa sem otrok in bom napravil prostor drugemu otroku, da
bo spet nekdo stradal in trpel pozornostjo mojih mami.
Zato je morala priti ta kuga na ljudi.

Drugi gobavec: To ni kuga, to je gobavost. Pri kugi vendar vem počrnil,
človek božji, pri tej bolezn pa si bel kot bel - no, bel
kot kreča.

Prvi gobavec: Bel ali črn, meni je to vseeno, ko bi le tako prave se
srdel.

Tretji gobavec: O, Jezus Kristus... O, Jezus moj... Jezus Kristus, umrl
se me...

Drugi gobavec: Pa kaj tebi, ti si sam, a če se te soraje žena in otroci

Young - Zaston!

I

PRVO DEJANJE

DVORNI SVETNIK

PRVA SLIKA

Trije gobavci v obvezah.

Solobac
X Prvi gobavec: X

Kuga je to, prava kuga. V naši ulici je že v vsaki hiši par takih okužencev. Pravim sosedu: lejte no, tudi vi imate tako belo liso na bradi; on pa: kaj bo to, saj je niti ne čutim. Danes pa že tudi z njega padajo celi kosi mesa kot z mene. Prava kuga je to.

Opustine
X Drugi gobavec: X

Ne, to ni kuga, to je gobavost. Bela bolezen pravijo temu, morali pa bi reči temu kazen; - taka bolezen vendar ne more priti sama od sebe; kazen božja je to.

Ševci
X Tretji gobavec: X

Prvi gobavec:

O, Jezus Kristus - o, Jezus Kristus, - o, Jezus Kristus - Kazen! Kazen! Rad bi samo vedel, zakaj naj bi bil kaznovan. Kaj pa sem užil drugega na svetu, kot bečo in siromaštvo? To bi bil res lep Bog, ki bi kaznoval siromake, mar ne?

Drugi gobavec:

Le čakaj, boš že videl. V začetku se ti napravi to samo na koži, ko pa te začne žreti po telesu kot tegale tu, boš rekel, saj ni mogoče, da bi bilo to kar tako, to mora biti kazen, to mora imeti neki vzrok -

Tretji gobavec:

O, Jezus... O, Bog nebeški -

Prvi gobavec:

In ga tudi ima. Na svetu je malo preveč ljudi in zato nas mora polovica izginiti, da bodo imeli drugi prostora. Tako je to. Ti si pek in boš napravil prostor drugemu peku. Jaz pa sem siromak in bom napravil prostor drugemu siromaku, da bo spet nekdo stradal in trpel pomanjkanje namestu mene. Zato je morala priti ta kuga na ljudi.

Drugi gobavec:

To ni kuga, to je gobavost. Pri kugi vendar ves počrniš, človek božji, pri tej bolezni pa si bel kot kak - no, bel kot kreda.

Prvi gobavec:

Bel ali črn, meni je to vseeno; ko bi le tako grozno ne smrdel.

Tretji gobavec:

O, Jezus Kristus... O, Jezus moj... Jezus Kristus, usmili se me...

Drugi gobavec:

Pa kaj tebi, ti si sam; a če se te morajo žena in otroci

II.

ogibati - kako naj vzdrže z menoj siromaki! Ženi pa se je že tudi napravila bela lisa na prsih.- Zraven nas stane tapetnik, ta stoka in ječi noč in dan, noč in dan -

Tretji gobavec: Jezus - Jezus - Jezus -

Prvi gobavec: Tiho! Kdo te bo poslušal venomer, ti - gobavec!

XCasnikar:X

Dvarni svetnik:

Gospod, drugi svetnik, naš list bi hotel informirati javnost in najbolj poštenih ust -

- o tako imenovani beli bolezn, ali poimenki gobavosti, vae. Na žalost Z a s t o r . pisari o tem. Ne malo praveč lažno, gospod, to moji sodbi naj bi se prepustila bolani zdravnika. Vi pa pisarite po listih s njih in vedno del bralcev prične takoj iskati na neki prigrizni snakov, ni res to?

Casnikar:

Res je, a naš list bi ravnal hotel javnost pomiriti -

Dvarni svetnik:

Pomiri? S čim pa je hodete pomiriti, olovek bošji? - Čujte, to je... težka bolezen, in širi se kot lava - Res se bore soper njo s veliko vazo po vseh klobakih na svetu, toda - (vzigne a ravnal). Tu je vae nasa snakov brez moči. Naplajte ljudem, naj se takoj pri prvih znakih skupanja obrnejo do svojega zdravnika, to je tisto.

Casnikar:

In njih zdravniki -

Dvarni svetnik:

- jia predpiše mazilo: siromakajšia hipermazilo, praveč najšia perumski balam.

Casnikar:

Pa pomagaj to?

Dvarni svetnik:

Pomaga, sajer duk, ko se rane odpre. To je drugi stadij bolezn.

Casnikar:

A tretji stadij?

Dvarni svetnik:

Šorfi, sledi gospod. Šis drugega kot šorfi. A dovolj o tem, če je je gupna bolezen.

Casnikar:

In je... podno nalezljivo?

Dvarni svetnik:

(a glase profesorja, ki pradeva) Kakor se vae. Ne pade mo ne mizebo, ki pradeva našo bolezen; vae šia, da se nenavedno nagle širi; nadalje vae, da se na šivati ne pradeja in da je tudi pri oloveku ali moči pradevati - vae pri mladen šloveku na. Bojuzano se, prijatelj, bojujemo, a s poznanim povražnikom. Vih tega je neporne agotavijano - na žalost imam samo tri minute časa.

Sestri:

(vstopi) Tretji svetnik, gospod Dvarni svetnik.

II.

D R U G A S L I K A

Delavna soba dvornega svetnika doktorja Sigelija.

lesar
 X Dvorni svetnik: X ... prosim, gospod urednik; sicer imam samo tri minute časa - saj veste, pacientje! Tak kaj imamo na srcu?
sonar
 X Časnikar: X Gospod dvorni svetnik, naš list bi želel informirati javnost iz najbolj poklicanih ust -

Dvorni svetnik: - o tako imenovani beli bolezen ali pekinški gobavosti, vem. Na žalost se že vsevprek pisari o tem. In malo preveč laično, gospod. Po moji sodbi naj bi se prepuščale bolezni zdravnikom. Vi pa pisarite po listih o njih in večji del bralcev prične takoj iskati na sebi primernih znakov, ni res to?

Časnikar: Res je, a naš list bi ravno hotel javnost pomiriti -

Dvorni svetnik: Pomiriti? S čim pa jo hočete pomiriti, človek božji? - Čujte, to je... težka bolezen, in širi se kot lavina - Res se bore zoper njo z veliko vnemo po vseh klinikah na svetu, toda - (zmigne z rameni). Tu je vsa naša znanost brez moči. Napišite ljudem, naj se takoj pri prvih znakih z zaupanjem obrnejo do svojega zdravnika, to je tisto.

Časnikar: In njih zdravnik -

Dvorni svetnik: - jim predpiše mazilo: siromašnejšim hipermangan, premožnejšim peruanski balzam.

Časnikar: Pa pomaga to?

Dvorni svetnik: Pomaga, zoper duh, ko se rane odpro. To je drugi stadij bolezni.

Časnikar: A tretji stadij?

Dvorni svetnik: Morfij, mladi gospod. Nič drugega kot morfij. A dovolj o tem, ne? To je gnusna bolezen.

Časnikar: In je... močno nalezljiva?

Dvorni svetnik: (z glasom profesorja, ki predava) Kakor se vzame. Ne poznamo še mikroba, ki prenaša našo bolezen; vemo samo, da se nenavadno naglo širi; nadalje vemo, da se na živali ne prenaša in da je tudi pri človeku ni moči predvidevati - vsaj pri mladem človeku ne. Bojujemo se, prijatelj, bojujemo, a z neznanim sovražnikom. Vrh tega je nesporno ugotovljeno - na žalost imam samo tri minute časa.

Sestra: ~~(vstopi) Prosim, gospod dvorni svetnik.~~

Dvorni svetnik: Da, naša bolezen niso nikake garje. Lahko pomirite javnost, da tu ne gre za gobe. Kaj bi se takele gobe šopirile, proti naši bolezni!

Casnikar: Je to po tem takem... resnejša bolezen kot so gobe?

Dvorni svetnik: Vsekakor. Veliko resnejša in zanimivejša. Edino prvi znaki spominjajo na navadno gobavost: majhna bela lisica na telesni površini nekje, hladna kot mramor in čisto nečutna - tako imenovana macula marmorea; zato se ta obolelost tudi imenuje bela bolezen; njen nadaljni potek pa je docela svojevrsten in povsem različen od navadne leprosis maculose. Mi jo imenujemo preprosto Čengova bolezen ali Morbus Tshengi. Doktor Čeng, Charcotov učenec in odličen internist jo je tudi prvi popisal po nekaterih primerih v Pekingški bolnici. Jako lepo delo gospod; poročal sem o njem že tri in dvajsetega leta, ko se še nikomur niti sanjalo ni, da postane Čengova bolezen kdaj prava pandemija.

Casnikar: Kaj, prosim?

Dvorni svetnik: Pandemija. Bolezen, ki preplavi svet kot lavina. Na Kitajskem izbruhne skoraj vsako leto kaka nova zanimiva bolezen gospod - tega sta kriva revščina in lakota; vendar pa ni imela doslej še nobena tolikega uspeha kot Čengova bolezen. To je kratkomalo bolezen današnjih dni. Do danes je umrlo na nji že dobrih pet milijonov ljudi, kakšnih dvanajst milijonov je akutno obolelih in najmanj trikrat toliko jih tuka po svetu in se niti ne zaveda, da imajo nekje na telesu mramorno in neobčutljivo liso, komaj toliko od navadne leče... In niti tri leta ni tega, kar se je ta bolezen pojavila pri nas! Lahko napišete, da je bil prvi slučaj v Evropi spoznan ravno na moji kliniki. Na to smo lahko ponosni, tovariš. Neki posebni znak Čengove bolezni je vsekakor dobil naziv Sigelijev simptom.

Casnikar: (piše) Sigelijev simptom gospoda dvornega svetnika - profesorja doktorja Sigelija.

Dvorni svetnik: Da, Sigelijev simptom. Kot vidite, delamo s polno paro. Na dalje je nesporno ugotovljeno, da napada Čengova bolezen samo ljudi nekako od petinštiridesetega ali petdesetega leta navzgor. Očitno ji nudijo posebno ugodna tla tiste normalne organske spremembe, ki jim pravimo staranje -

Telefon!

- Časnikar: To je nenavadno zanimivo.
- Dvorni svetnik: Mislite? - Koliko let pa imate?
- Časnikar: Trideset, prosim.
- Dvorni svetnik: A, zato. Ko bi bili malo starejši, bi se vam to ne zdelo... tako silno zanimivo. Dalje vemo s popolno gotovostjo, da je od prvega simptoma bolezni dalje prognosis infaustissima; smrt nastopa v treh ali petih mesecih, navadno s popolno sepso... Po mojem naziranju in naziranju moje šole, ki se danes ponaša s tem, da je klinika velikega Lilienthala, mojega pokojnega tasta, to lahko napišete, - po naziranju klasične Lilienthalove šole je torej Morbus Tshengi nalezljiva bolezen, ki jo prenaša doslej neznani agens; nagnenje zanjo dobimo s prvimi pojavi telesnega staranja; znaki in potek bolezni - to rajši izpustimo, ne res? To, prijatelj moj, ni prav nič lepega. Kar se tiče zdravljenja - sedativa tantum praescribere oportet.
- Casnikar: Kako, prošim?
- Dvorni svetnik: Pustite to, mladi mož, to je samo za doktorje. Klasičen predpis velikega Lilienthala. To vam je bil zdravnik, prijatelj moj! Ko bi ga imeli dandanes! - Imate še kako vprašanje? Samo tri minute imam še na razpolago.
- Časnikar: Če gospod dvorni svetnik dovoli... naše bralce bi gotovo najbolj zanimalo, kako se je obvarovati te bolezni? -
- Dvorni svetnik: Kaj - kako? Obvarovali? Nikakor ne! Sploh ne! (Skoči na noge) Clovek božji, vsi lahko zapademo tej bolezni! Vsak, ki mu je preko 40 let, je že vnaprej obsojen... Vam je to vse eno, vam, vam, z vašimi bedastimi tridesetimi leti! Mi pa, mi, ljudje na vrhuncu življenja... Stopite malo sem! Ali kaj vidite na meni? Nimam kje na obrazu majhne bele lise? Kaj? Ne še? Vidite, prijatelj, tako se dan na dan, vsak dan po desetkrat ogledujem v zrcalu... Glejte no, vaše čitatelje bi zanimalo, kako bi se mogli obvarovati pred razpadanjem pri živem telesu! To vam rad verjamem, gospod; tudi mene bi zanimalo. (Sede in si z rokami podpre glavo) O Bog, kako prazna je cloveška znanost!
- Casnikar: Gospod dvorni svetnik, nemara bi mogli k sklepu povedati še par vzpodbudnih besed -
- Dvorni svetnik: Da. Napišite... napišite v list... da se moramo... spri-

Dr. Galen: jazniti s tem.

→ (Telefon zazvoni)

Dv. svetnik: (dvigne slušalko) Halo... Da. - Kaj? - Saj vendar veste, da nikogar ne sprejemam. - Zdravnik? Kako se imenuje? - Hm, doktor Galen. Ima kako priporočilo? Ne? Kaj potem hoče pri meni? -

Dr. Galen: No, prosim vas, v interesu znanosti! Naj nadleguje s tem rajši mojega drugega asistenta; kje pa imam jaz časa za nekakšno znanost. - No, pa mi ga pošljite, če me je že petkrat iskal; a povejte mu, da imam samo tri minute prostega časa. Da. (Obesi slušalko nazaj in vstane) Tako je, prijatelj mladi. Pa naj bi se človek osredotočil za znanstveno delo!

Casnikar: Gospod dvorni svetnik mi bo oprostil, da sem ga oropal toliko dragocenega časa -

Dv. svetnik: Nič zato, tovariš, nič zato. Znanost in javnost si morata vzajemno služiti. Kadar boste še kaj potrebovali, se kar obrnite name. (Mu da roko)

Casnikar: Klanjam se, klanjam se, gospod dvorni svetnik! (Odide s premnogimi pokloni)

Dr. Galen: Dv. svetnik: ~~X~~ Zbogom. (Sede za pisalno mizo) (4)

→ (Nekdo potrka)

Dv. svetnik: (vzame pero in piše, čez nekaj časa) Naprej!
(Vstopi dr. Galen in v zadregi obstane pri vratih)

Dv. svetnik: (piše in ne obrne glave k njemu. Čez dalj časa) Puščate me, da čakam, gospod kolega.

~~X~~ Dr. Galen: (zajeclja) Oprostite, gospod dvorni svetnik... nisem hotel motiti. Moje ime je Dr. Galen...

Dv. svetnik: (piše) To vem. Želite, gospod dr. Galen. - ?

Dr. Galen: Jaz... jaz imam namreč tudi prakso bolniške blagajne... gospod dvorni svetnik... prakso siromakov, kot se pravi, jeli... in v tej praksi imam dovolj prilike... videti na kupe slučajev, jeli... ker se... v siromašnejših slojih... ščeperi toliko bolezni...

Dv. svetnik: Kako? Ščeperi?

Dr. Galen: Da, širi se.

Dv. svetnik: A, tako! Zdravnik ne sme govoriti cvetlično, gospod kolega.

Dr. Galen: Da, prosim. Zlasti v zadnjih časih... ko se tako širi ta bela bolezen...

Dv. Svetnik: Morbus Tshengi, gospod kolega. Znanstveni delavec se izraža točno in strokovno.

- Dr.Galen: A ko človek vidi to bedo... kako ti gobavci pri živih telesih razpadajo... sredi svojih družin... ta grozni smrad, jeli...
- Dv.svetnik: Morali bi se poslužiti sredstev, ki odstranjujejo ta duh, gospod kolega.
- Dr.Galen: Že, a človek bi hotel rešiti te ljudi! Jaz sem imel na stotine slučajev... strašnih slučajev, gospod dvorni svetnik; in ko sem tako stal nad njimi... z golimi rokami... naravnost obupan...
- Dv.svetnik: To je napaka, gospod kolega. Zdravnik ne sme biti nikoli obupan.
- Dr.Galen: Ko pa je vse to tako grozno, gospod dvorni svetnik! Pa sem si rekel, da se mora nekaj zgoditi... da moram nekaj poskusiti, da ne bi stal tu tako brez moči in tako odveč. Res sem zbral vso literaturo o tej bolezni, a gospod dvorni svetnik mi oprosti... da v tej literaturi ni... da tam, prosim, ni...
- Dv.svetnik: Cesa ni tam?
- Dr.Galen: Prave poti, prosim.
- Dv.svetnik: (odloži pero) In vi jo poznate, kaj?
- Dr.Galen: Da. Mislím, da jo poznam.
- Dv.svetnik: Aha, mislite. Nemara imate celo lastno teorijo o Tshengovi bolezni, ne?
- Dr.Galen: Da, prosim. Lastno teorijo.
- Dv.svetnik: To mi zadošča, gospod kolega Galen. Kadar si v kaki bolezni ne vemo nasveta, si izmislimo vsaj svojo teorijo o nji. To se dogaja. Toda praktični zdravnik se mora po moji sodbi držati rajši preizkušenih sredstev. Kako pa pridejo vaši klienti do tega, da bi preizkušali na njih neke svoje zmotne domisleke? Za to so klinike na svetu, gospod kolega.
- Dr.Galen: Saj prav zato sem -
- Dv.svetnik: Nisem še izgovoril, gospod dr.Galen. Rekel sem vam, da imam na žalost samo tri minute prostega časa. Kar se tiče Čengove bolezni, bi vam priporočil pogosto uporabo sredstev za odstranitev smradu - in nato morfij, gospod kolega, poglavitno morfij - konec koncev smo zato tu, da lajšamo muke - vsaj plačujočim klientom. To je vse, gospod kolega. Veselilo me je. (Vzame peresnik v roko)
- Dr.Galen: A jaz... gospod dvorni svetnik...
- Dv.svetnik: Želite morda še kaj?
- Dr.Galen: Da. Jaz namreč lahko ozdravim to belo bolezen.
- Dv.svetnik: (piše) Vi ste že kakšen dvanaajsti človek, ki je prišel k meni

- Dr. Galen: s tem. Med njimi je bilo celo nekaj zdravnikov.
- Dr. Galen: A jaz sem svojo metodo že praktično uporabil... na nekaterih teh slučajev, jeli, in - imel neke uspehe -
- Dv. svetnik: Koliko odstotkov ozdravljenj?
- Dr. Galen: Kakih šestdeset. Za nadaljnih dvajset si še nisem čisto na jasnem...
- Dv. svetnik: (odloži pero) Človek božji, če bi rekli, sto procentov, bi vas dal pri priči odvesti kot norca ali pa sleparja. Kaj naj storim z vami? - Glejte, gospod kolega, saj razumem; preveč zapeljiva je predstava, najti zdravilo za Čengovo bolezen. To bi pomenilo slavo, bajno klientelo, Nobelovo nagrado in če treba stolico na univerzi, ne? Saj bi bili večji nego Pasteur, večji nego Koch, večji nego Lilienthal. - Res se človeku lahko zmede v glavi; takih prevar je bilo že dovolj na svetu -
- Dr. Galen: Rad bi svojo metodo preizkusil na vaši kliniki, gospod dvorni svetnik.
- Dv. svetnik: Na moji kliniki? To je seveda otročja misel. Saj ste tujec po rodu, ne?
- Dr. Galen: Sem, prosim. Grk po rodu, iz Pergama.
- Dv. svetnik: Vidite torej. Jaz vendar ne morem pustiti tujcev na Lilienthalovo državno kliniko!
- Dr. Galen: A saj sem tukajšnji državljani... že od otroških let...
- Dv. svetnik: Že, a ta vaš rod, gospod kolega! Ta vaš rod!
- Dr. Galen: Lilienthal je bil takisto... tujec po rodu, jeli...
- Dv. svetnik: Opozarjam vas, gospod, da je bil dvorni svetnik redni profesor dr. Lilienthal moj tast. Sicer pa so danes drugi časi. To menda sami veste. - Razen tega močno dvomim, gospod doktor Galen, da bi veliki Lilienthal dovolil v svojem znanstvenem zavodu delati... nekakšnemu blagajniškemu zdravniku. Oprostite!
- Dr. Galen: Meni bi dovolil delati tu, gospod dvorni svetnik. Saj sem bil svoj čas njegov asistent -
- Dv. svetnik: (poskoči) Vi ste bili - Človek božji, zakaj pa ne poveste takoj tega? Prosim, kolega, sedite - Brez vseh okoliščin, Galen. Glejte si, tak vi ste bili asistent pri mojem tastu! Čudno, ne spominjam se, da bi bil kdaj govoril o vas!
- Dr. Galen: (na robu stola) Pravil... pravil mi je tudi dr. Otroče.
- Dv. svetnik: Za boga, tak vi ste Otroče! Otroče, da - moj najboljši učenec, je pravil Lilienthal; kakšna škoda za doktorja Otročeta! -
- Dr. Galen: Človek božji, zakaj pa niste ostali pri njem?

- Dr.Galen: Bile so vmes neke stvari, gospod dvorni svetnik... Glavno pa... Hotel sem se oženiti... pa bi kot asistent ne mogel preživljati svoje družine, jeli -
- Dv.svetnik: Napaka. Zmerom pravim svojim učencem: ne ženite se; če hočete znanstveno delati, a če se, potem bogato. Clovek mora žrtvovati znanosti svoje zasebno življenje. - Kadite, Galen?
- Dr.Galen: Ne, hvala, imam - imam namreč angino pectoris...
- Dv.svetnik: No, no, menda ne bo tako hudo! Pokažite, kamerad, pogledal bi vas -
- Dr.Galen: Hvala, gospod dvorni svetnik, a... na to ne mislim zdaj. Prosil bi samo, da bi smel na vaši kliniki... aplicirati svojo metodo... na par gobavcih, ki jih imate za izgubljene...
- Dv.svetnik: To so vsi, Galen. A težko je, kar želite, preklemansko težko... Neradi bi gledali to, kolega. A ker ste to vi, najdražji učenec mojega tasta - čakajte, vam bom nekaj rekel: povejte nam, v čem obstoji vaša metoda, mi pa jo vzamemo v pretres in jo na posameznih primerih klinično preizkusimo. Odredil bom samo, da naju ne bo zdajle nihče motil... (Seže po telefonu)
- Dr.Galen: Ne zamerite, prosim, gospod dvorni svetnik, a - dokler ne bo to klinično preizkušeno... ne morem nikomur povedati, kako zdravim belo bolezen. Prosim, tega res ne morem.
- Dv.svetnik: Niti meni ne?
- Dr.Galen: Nikomur, prosim. To res ne gre.
- Dv.svetnik: Mislite to resno?
- Dr.Galen: Docela resno, gospod dvorni svetnik.
- Dv.svetnik: No, potem se ne da nič storiti. Oprostite, Galen, a to bi bilo proti kliničnim pravilom, in proti - kako bi rekel to -
- Dr.Galen: - proti vaši znanstveni odgovornosti, vem. A jaz imam, prosim, svoje razloge...
- Dv.svetnik: Kakšne?
- Dr.Galen: Gospod dvorni svetnik, zelo mi je žal... a rajši bi jih povedal pozneje.
- Dv.svetnik: No, kakor želite. Pod takimi okoliščinami napravimo za to zadevo piko, jeli? Kljub temu me veseli, da sem vas osebno spoznal, dr.Otroče.
- Dr.Galen: Cujte, nikarte tako! Vi bi me morali pustiti na kliniko, gospod dvorni svetnik! To bi morali storiti!
- Dv.svetnik: Zakaj?
- Dr.Galen: Gospod dvorni svetnik, jaz jamčim za svoje sredstvo! Castna be-

Dr. Galen: seda! Poglejte, niti enega recidivnega slučaja nimam... In tu imam dopise svojih kolegov... pošiljajo mi svoje gobavce iz vsega predmestja... Iz takega siromašnega predmestja to seveda ne prodre v javnost. Prosim, izvolite pogledati, gospod dvorni svetnik...

Dv. svetnik: Ne zanima me.

Dr. Galen: Bog, to je škoda... Po tem takim naj bi šel, jeli?

Dv. svetnik: (vstane) Da. Žal mi je.

Dr. Galen: (okleva pri vratih) Tako grozna bolezen... Nemara bi kdaj go-

Dv. svetnik: spod dvorni svetnik sam...

Dv. svetnik: Kaj?

Dr. Galen: Nič, kar tako sem... Morda bi tudi gospod dvorni svetnik kdaj lahko potreboval to zdravilo.

Dv. svetnik: Tega ne bi smeli reči, Galen. (Stopi po sobi) Ogabna bolezen, človek božji, preveč ogabna bolezen. Pri živem telesu ne bi hotel razpadati.

Dr. Galen: Potem gospod dvorni svetnik lahko na sebi uporabi sredstvo za odstranitev smradu.

Dv. svetnik: Hvala. - Pokažite te dopise.

Dr. Galen: Prosim, gospod dvorni svetnik -

Dv. svetnik: (bere dopise) Hm. (Odkaslja se) No, no - doktor Stradella, ni to moj učenec, kaj? Tak dolgin, ne?

Dr. Galen: Da, gospod dvorni svetnik. Zelo dolg človek.

Dv. svetnik: (bere dalje) O, hudirja! (Maje z glavo) Preklemansko, kolega -

Dv. svetnik: Človek božji, saj po tem takim bi imeli bajne uspehe! - Čujte, Galen, nekaj mi je prišlo na misel - Ker ste to vi, bi jaz sam preizkusil vašo metodo na nekaterih slučajih. Več vendar ne morete zahtevati, ne?

Dr. Galen: Ne, ampak... Vem, da bi bila to zame ogromna čast, a...

Dv. svetnik: A vi bi hoteli svojo metodo za delj časa aplicirati sam, da?

Dr. Galen: Da, gospod dvorni svetnik. Rad bi jo sam... izvedel na kliniki...

Dv. svetnik: In jo boste potem objavili?

Dr. Galen: Že, namreč... pod nekimi pogoji, jeli...

Dv. svetnik: Pod kakšnimi pogoji?

Dr. Galen: - - Razglasil bi jih pozneje, gospod dvorni svetnik.

Dv. svetnik: (sede k mizi) Razumem. Hoteli bi torej, da bi moja klinika samo overila vašo metodo, nje nadaljno uporabo pa bi si pridržali zase. Nekako tako si predstavljate to, ne?

Dr.Galen: Da, gospod dvorni svetnik. Namreč -

Dv.svetnik: Čakajte malo. Seveda je brezmejna predrznost, zahtevati kaj takega od Lilienthalove klinike in močno bi me mikalo, da bi vas z lastnimi rokami vrgel iz sobe. Razumem sicer, da si želi vsak zdravnik kaj pridobiti in zaslužiti s svojo umetnostjo; a napraviti iz zdravniškega posla svojo kupčijsko skrivnost, to ni ravnanje poštenega zdravnika, temveč posel zakotnega kričarja, šarlatana in mazača.

Dr.Galen: A jaz, gospod dvorni svetnik -

Dv.svetnik: Trenutek, prosim. (Dvigne telefon) Pošljite mi prvega asistenta. Da, precej. (Odloži slušalko) Pravi škandal je, kako globoko je že padla zdravniška morala! Vsak trenutek se pojavi kak čudodelen doktor, ki izžema denar iz svoje kdove kakšne tajne metode; da pa bi kdo vrh vsega hotel še na znanstveni kliniki delati reklamo zase, take nesramnosti, gospod kolega, ni bilo

še. (Nekdo potrka)

Dv.svetnik: ~~Naprej!~~

~~Asistent:~~ (vstopi) Gospod dvorni svetnik me je klical...

Dv.svetnik: Pojdite sem. V katerih sobah imamo Morbus Tshengi?

Asistent: Skoraj v vseh, gospod dvorni svetnik. Na številki drugi, četr-
ti, peti...

Dv.svetnik: A neplačujoči?

Asistent: Siromašne bele imamo na trinajsti.

Dv.svetnik: In to sobo nadzira - ?

Asistent: Drugi asistent, gospod dvorni svetnik.

Dv.svetnik: Dobro. Gospod prvi asistent, recite gospodu drugemu asistentu, da bo od današnjega dne vse zdravniško postopanje na številki trinajsti predpisoval in izvrševal kolega dr.Galen. To bodo njegovi pacientje.

Asistent: Prosim, gospod dvorni svetnik, ampak -

Dv.svetnik: Kaj? Kaj hočete reči?

Asistent: Nič, gospod dvorni svetnik.

Sv.svetnik: Saj! Mislil sem, da imate kaj ugovarjati. Nadalje povejte gospodu drugemu asistentu, naj se ne briga za to, kako in s čim bo kolega Galen zdravil svoje bolnike. To je moja izrecna želja.

Asistent: Prosim, gospod dvorni svetnik.

Dv.svetnik: Lahko greste. (Asistent odide).

Dr.Galen: Sam ne vem... gospod dvorni svetnik... kako bi se vam zahvalil...

Dv.svetnik: Ni treba. To sem ukrenil edinole v interesu medicinske znanosti, gospod kolega. Temu interesu se mora umakniti vsak - pa če še tako močan odpor. Če želite, lahko takoj pogledate v svojo trinajsto sobo. (Dvigne telefonsko slušalko) Glavna sestra, povedite gospoda dr.Galena v trinajsto sobo. - (Odloži slušalko) Koliko časa boste potrebovali, gospod kolega?

Dr.Galen: Dovolj mi bo... šest tednov.

Dv.svetnik: Tako? Zdi se mi, da hočete čarati, gospod doktor Galen. Priporočam se vam.

Dr.Galen: (se umika proti vratom) Res sem vam... neizmerno hvaležen, gospod dvorni svetnik -

Dv.svetnik: Mnogo sreče! (Vzame pero)

Dr.Galen: (se v zadregi izmota iz sobe)

Dv.svetnik: (vrže peresnik na mizo) Zaslužkar bedni! (Vstane in stopi k zrcalu ter si pozorno ogleduje obraz) Ne, nič. Doslej nič.

Z A S T O R .

III.

T R E T J A S L I K A

Družina pri večerni svetilki.

- Škandinavski*
 xOče: (bere list) Spet članek o tej bolezni. Ko bi že vsaj dali mir s tem! Človek ima dovolj lastnih skrbi ves dan - Kako se le sva pi-
Ustavi se
 xMati: Z ono gospo v tretjem nadstropju je baje že čisto pri kraju. Živ
 xHči: krst ne more več k nji... Nisi čutil smradu na stopnicah?
 Oče: Ne. Tu je interview z dvornim svetnikom Sigelijem. To je svetov-
 na kapaciteta, mama, na tega jaz nekaj dam. Videla boš, da je po-
 trdil moje besede.
 Mati: Kakšne besede?
 Oče: Da je to sam humbuk, ta gobavost. Sem in tja kak slučaj, časopis-
 je pa koj napravi slona iz muhe. In ljudje, seveda: če kdo le kihne,
 kriknó, že pravijo, da ima belo bolezen.
 Mati: Sestra mi piše, da je tudi pri njih vse polno tega.
 Oče: Budalost. To je že prava panika. - To je pa zanimivo, tule pravi
 Sigelius, da se je ta bolezen zanesla k nam s Kitajskega. Vidiš,
 zmerom pravim: iz Kitajske bi bilo treba napraviti evropsko kolo-
 nijo, uvesti tam red, pa bi bil mir. To imamo od tega, da se še
 zmerom trpe take zaostale dežele na svetu. Sama lakota in beda,
 nobene prave higijene in nič takih stvari: - iz tega se rodi goba-
 vost. - No, tule pa pravi Sigelius, da je to vendarle nalezljiva
 bolezen. Tu bi se moralo nekaj ukreniti.
 Mati: Kaj bi se moralo ukreniti?
 Oče: Zapreti vse te gobavce in jih ne puščati med ljudi. Če se pokaže
 bela bolezen na kom, proč z njim! Prava nemarnost to, mama, da nam
 puščajo umirati v hiši to žensko tam gori! Človek se skoraj boji
 domov... že ta smrad na stopnicah...
 Mati: Rada bi ji nesla vsaj malo juhe, ko je tako sama.
 Oče: Samo predrzni se mi! To je vendar kužna bolezen! Ti s tvojim meh-
 kim srcem bi nam jo lahko še zanesla sem... To bi bilo čudovito!
 Vsaj hodnik bi morali razkužiti s čim.
 Mati: S čim?
 Oče: Čakaj. - Kakšen osel!
 Mati: Kdo?
 Oče: Ta časnikar! Tule piše.- Čudim se, da niso prepovedali tega! To se
 vendar ne sme dovoliti, da bi se pisale take kozlarije! A jaz bom

- Sin: že napisal uredništvu nekaj poštenega, pa naj si vtaknejo potem za klobuk! Bedak bedasti!
- Mati: Kaj pa je takega?
- Oče: No, tule pravi, da se nobeden ne more ubraniti te bolezni... da napade pri petdesetih letih vsakega človeka...
- Mati: Pokaži malo!
- Oče: (Vrže list na mizo in jame tekati po sobi) Tepec! Kako se le sme pisati kaj takega!? Tega časopisa ne kupim več! Jaz jim že pokažem - tega mi ne ostanejo dolžni!...
- Mati: (bere) Ampak, oče, saj je rekel to dvorni svetnik Sigelius!
- Oče: Nesmisel! To vendar ni mogoče pri današnji stopnji znanosti in civilizacije! Smo mar v srednjem veku, da bi bile take kuge mogoče? In je petdeset let sploh kakšna starost? Pri nas je obolel za tem neki kolega, temu jih je bilo šele pet in štirideset - To bi bila res čudovita pravičnost, če bi dobivali to bolezen samo petdeset letni ljudje. Zakaj, prosim, zakaj -
- Hči: (ki je doslej brala roman na zofi) Zakaj? Ali oče! Zato vendar, da bi se že enkrat napravilo nekaj prostora tudi za mlajše, ne? Saj se že tako nimajo kam obrniti -
- Oče: A, tako! Ta je pa lepa! Slišiš, mama? Tak ne samo, naj nas starši rede, naj se pehajo in garajo za vas, še na poti so vam, ne? In prostor vam jemljejo, jeli? Še pomreti bi morali za to gobavostjo, da bi bilo za vas mlade več prostora na svetu, jeli? To so lepi nazori!
- Mati: Ali, oče, saj ni tako mislila tega.
- Oče: Ne, a rekla je! Kaj ne, zate bi bilo čisto v redu, če bi se ti oče in mati s petdesetimi leti spravila s poti, kaj ne, draga hčerka?
- Hči: Ti jemlješ to precej tako osebno.
- Oče: Kako pa naj jemljem? Če se ti zdi prikladno, naj ljudje s petdesetimi leti poginejo - potem res ne vem, kako naj razumem to tvoje naziranje!
- Hči: Govorila sem samo na splošno, oče. Dandanes vendar mlad človek nikjer ne najde eksistence - Na svetu pač ni toliko mest - Nekaj se je res moralo zgoditi, da bomo mi mladi na vse zadnje lahko živeli in si ustvarili družine!
- Mati: V tem ima pa spet prav, oče!
- Oče: Lej no, prav ima! In mi naj zaradi vas v svojih najboljših letih rečemo svetu adijo, jeli? X
(Vstopi sin) X

Sin: Halo, kaj pa imate?

Mati: Oh, nič. Očeta je razburilo samo... bral je v listih nekaj o tej bolezni...

Sin: No, pa? Kaj ga razburja na nji?

Hči: Jaz sem rekla samo, da je že vendar moralo nekaj priti, da bi se napravilo malo prostora za nove ljudi.

Sin: In to očeta tako razburja? Čudim se mu. Saj pravi to vsak človek.

Oče: Posebno vi mladi, jeli? To rad verjamem, da vam bi se to prav pri-
leglo!

Sin: Seveda se nam, oče. Če bi me bilo te gobavosti, sam ne vem, kaj bi bilo z nami. To dekle tu se ne more poročiti, in jaz - No, zdaj moram pohiteti s svojimi državnimi izpiti.

Oče: Skrajni čas je že, fant! Preveč resni časi so, da bi samo postopal!

Sin: No, kaj? Saj se itak človek z vsemi izpiti ni mogel nikamor pri-
riti. To bo nemara zdaj malo bolje.

Oče: Ko vzame vrag vse petdesetletne ljudi, kaj?

Sin: Tako je. Ko bi le hotelo še nekaj časa trajati to.

(Pride maršal v polni uniformi, kraj njega na eni strani
dvorni svetnik ZASTOR. Minister za narodno zdravje. Za njimi
si spremljevalci, vojaški gospodje, zdravniki.)

Maršal: - tu, v dvanaajsti sobi, imamo kontrolo pacijentov, ki so pre-
jeli obolenje na Čengovo boleznijo; s tem ne skrbimo po svoji
novi metodi, zato, da lahko primerjamo določene aspekte -

Maršal: Razumem. Poglejmo jih.

Maršal: Mi dovolite vašo skrbnost, da odpravljamo. Bolezen je nalez-
ljiva. Razen tega je to grozen pogled - vrh vsega pa tak po-
sreden smrad.

Maršal: Mi vojaki in zdravniki moramo vse prenesti. Idi! (Stopi v
dvanaajsto sobo. Vse spremljevalci so njim.)
(Trenutek vse tiho. Iz dvanaajste sobe se sliši samo glas
dvornega svetnika. Čez hip se opoteče iz sobe general, ki ga
podpira asistent.)

General: (ječi) Počastno! Počastno!

(In dvanaajste sobe se gnete drugi člani spremljevalcev.)

Minister za narodno zdravje: To je grozno! Oprite okno!

Boleznik: (z robom na nosu) Skušal! Vaditi goste sami!

Drugi gospod: O, Jezus! Za Boga svetega!

P E T A S L I K A

Isti hodnik. Kordon mož v belih strežajskih plaščih, a postavljeni čisto po vojaško.

Uradna oseba: (pogleda na uro)

Asistent: (prihiti brez diha) Gospod komisar, pravkar so telefonirali - Gospod maršal je že stopil v svoj avto.

Uradna oseba: Zdaj še enkrat: vse sobe z belimi bolniki -

Asistent: - so od devete zjutraj zaklenjene. Vse osebje zbrano spodaj v vestibulu. Tam je že minister za narodno zdravje. Hiteti moram - (Izgine)

Uradna oseba: Pozor! (Možje v strežajskih plaščih se postavijo v pozor) Torej še zadnjič: nihče ne sme toč mimo, razen spremstva njega ekscelence! - Odmor!

(Avtomobilska sirena)

Uradna oseba: Je že tu! Pozor! (Stopi k kulisi)
(Tišina. Od nekd spodaj se čujejo pozdravne besede. - Dva gospoda v civilu prideta naglo po hodniku, možje v strežajskih plaščih salutirajo)

(Pride maršal v polni uniformi, kraj njega na eni strani dvorni svetnik, na drugi minister za narodno zdravje. Za njimi spremstvo, vojaški gospodje, zdravniki.)

Dvor.svetnik: - tu, v dvanajsti sobi, imamo kontrolne pacijente, ki so prav tako oboleli za Čengovo boleznijo; a teh ne zdravimo po svoji novi metodi, zato, da lahko primerjamo dosežene uspehe -

Maršal: Razumem. Pogledjmo jih.

Dvor.svetnik: Mi dovoli vaša ekscelenca, da odsvetujem. Bolezen je nalezljiva. Razen tega je to grozen pogled - vrh vsega pa tak neznošen smrad.

Maršal: Mi vojaki in zdravniki moramo vse prenesti. Idimo! (Stopi v dvanajsto sobo. Vse spremstvo za njim)

(Trenutek vse tiho. Iz dvanajste sobe se sliši samo glas dvornega svetnika. Čez hip se opoteče iz sobe general, ki ga podpira asistent)

General: (ječi) Pošastno! Pošastno!

(Iz dvanajste sobe se gneto drugi člani spremstva)

Minister za narodno zdravje: To je grozno! Odprite okno!

Pobočnik: (z robcem na nosu) Škandal! Voditi goste sem!

Drugi gospod: O, Jezus! Za Boga svetega!

General: Da more maršal vzdržati to!

Minister: Gospodje, jaz sem skoraj omedlel!

Pobočnik: Kako so mogli maršala povabiti sem! A jaz jim pokažem -

Drugi gospod: Videli ste - videli ste - videli ste...

General: Ne govorite o tem, prosim! Fej, za vse življenje imam dovolj tega; in kot vojak sem videl marsikaj, gospodje -

Asistent: Prinesel bom gospodom kolinske vode!

Minister: To bi morali imeti s seboj, človek!

(Asistent odhiti)

Pobočnik: Pozor!

(Spremstvo odstopi od vrat. Pride maršal, za njim dvorni svetnik in zdravniki)

Maršal: (se ustavi) Gospodje ne preneso veliko, kot vidim. - Idimo dalje.

Dvor.svetnik: Na številki trinajsti je povsem druga slika. Tam apliciramo že svojo novo metodo. Vaša ekscelenca se lahko sama prepriča -

Maršal: (odide v sobo 13. Za njim dvorni svetnik in zdravniki. Spremstvo se obotavlja, pogleduje skozi vrata, nato pa odidejo drug za drugim v sobo. Vse je tiho, spet samo pridušeni glas dvornega svetnika)

Glas za odrom: Stoj!

Drugi glas: Pustite me, tja noter moram!

Uradna oseba: (se prikaže izza kulis) Kaj je? Kdo je to?

(Dva moža v strežajskih plaščih vlečeta dr.Galena za roke)

Uradna oseba: Kdo ga je pustil sem?! Kaj hočete tukaj, človek?

Dr.Galen: Pustite me k mojim bolnikom!

(Asistent se vrne s steklenico kolinske vode)

Uradna oseba: Poznate tega človeka?

Asistent: To je doktor Galen, gospod komisar.

Uradna oseba: Ima kaj opraviti tukaj?

Asistent: Da, namreč - posebno on. Tu na trinajsti dela.

Uradna oseba: Oprostite, gospod doktor - Izpustite ga! - Zakaj niste prišli pred deveto uro kot drugi zdravniki?

Dr.Galen: (se gladi po zapestjih) Ko pa - ko pa nisem utegnil... izdeloval sem zdravilo za svoje bolnike...

Asistent: (pridušeno) Gospod doktor Galen tudi ni bil povabljen.

Uradna oseba: Ah tako. Torej morate ostati pri meni, gospod doktor. Ne morete v sobo, dokler ne odide gospod maršal.

Dr.Galen: A jaz vendar...

- Uradna oseba: Izvolite z menoj! (Ga odvede za kulise)
- Dr. Galen: (Iz trinajste pridejo: maršal, dvorni svetnik in ostali)
- Maršal: Čestitam, dragi Sigelius. To je pravo čudo. (Stane naprej)
- Minister: (bere z lista papirja) „Vaša ekscelenca, ljubljeni gospod maršal, dovolite mi, da v imenu svojega resora - “
- Maršal: Hvala vam, gospod minister za narodno zdravje. (Se obrne k dvornemu svetniku)
- Dvor.svetnik: Vaša ekscelenca, komaj sem zmožen besed... Mi, Lilienthalova klinika, smo bili deležni tako visokega obiska... Vendar se mi, znanstveni delavci, zavedamo, kako neznatna in uboga je naša zasluga proti tej, ki je odvrnila od nas veliko hujši tvor: tvor anarhije, epidemijo barbarske svobode, lepro korupcije in kugo družbenega razkroja, ki je zajel in že do smrti oslabil organizem našega naroda - (Pohvalno mrmranje: Jako dobro! Bravo!)
- Dvor.svetnik: In zato se poslužim te dragocene prilike, da bi se kot preprosto zdravnik globoko poklonil pred tem največjim zdravnikom, ki nas je vse ozdravil kužne ljudske bolezni s svojo trdo, včasih kirurgično, zmerom pa spasonosno terapijo. (Se globoko prikloni pred maršalom)
- Dvor.svetnik: (Pohvalen šepet: Bravo! Bravo!)
- Maršal: (mu da roko) Hvala vam, dragi Sigelius. Opravili ste veliko delo. Na svidenje!
- Dvor.svetnik: Najgloblja hvala, vaša ekscelenca!
- Maršal: (Maršal v spremstvu dvornega svetnika, svojega spremstva, zdravnikov itd. odide).
- Uradna oseba: (se prikaže izza kulis) Konec torej. Pozor! Z dvostopom se zaključí sprevod! (Možje v strežajskih plaščih odidejo za spremstvom)
- Dr. Galen: Smem zdaj noter?
- Uradna oseba: Samo trenutek še, gospod doktor, toliko, da odide gospod maršal. (Stopi k številki 12 in pomoli nos v sobo; takoj zopet zapre vrata) Strela! In sem noter hodijo doktorji?
- Dr. Galen: Kaj? Seveda hodijo.
- Uradna oseba: Kar je res, je res, gospod doktor, to je velik mož. Junak je.
- Dr. Galen: Kdo?
- Uradna oseba: Naš maršal. Dve minuti je vzdržal tu notri. Gledal sem na uro. (Avtomobilska sirena.)
- Uradna oseba: Zdaj je odšel. Zdaj torej lahko greste v sobo, gospod doktor.

IV.

Pa oprostite, da smo vas za trenutek zadržali.

Dr. Galen: Nič ne de, zelo me je veselilo - (Odide v sobo 13)

Asistent: (pribeži) Vraga, kdo so spet ti časnikiarji? (Steče naprej)

Uradna oseba: (pogleda na uro) M-no. Saj še ni predolgo trajalo. (Odide)

Glas asistenta: Tu sem, gospodje, tu sem. Gospod dvorni svetnik bo vsak trenutek tu.

(Nastopi gruča žurnalistov z asistentom.)

Asistent: - tu, gospodje, na številki dvanajsti, bi mogli videti, kakšna je tako imenovana bela bolezen, če se ne zdravi po naši metodi; toda gospodom ne bi priporočil...

Časnikarji: (vstopijo v sobo 12 a se takoj prestrašeno umaknejo) Kaj je to?! Nazaj!? Pustite me! - To je strašno! - Grozno!

Neki časnikar: Ti - ti so izgubljeni, ne?

Asistent: Na vsak način. A tu, na številki trinajsti, se gospodje lahko sami prepričajo, kakšni so uspehi po nekaj tednih našega zdravljenja. A, prosim, nič se ne bojte - X

Gručica časnikarjev: (neodločno vstopa v trinajsto sobo; nato vstopijo vsi) ~~X~~ Dvorni svetnik ~~X~~ se vrne ves žareč od vzhičenja)

Asistent: Prosim, gospod dvorni svetnik, gospodje časnikarji so pravkar v trinajsti sobi...

Dvor.svetnik: Ko bi me vsaj zdaj pustili v miru! Tako sem prevzet... Brž torej, kje jih imate?

Asistent: (med vrati 13.) Prosim, gospodje; gospod dvorni svetnik je pravkar prišel.

Časnikarji: (pridejo na hodnik) To je čudo! - Presenetljivo! - Sijajno!

Asistent: Izvolite se postaviti v vrsto, gospodje; gospod dvorni svetnik vam bo dal informacije...

Dvor.svetnik: Gospodje mi oprostite, a tako globoko sem pretresen... Ko bi videli, s kakšnim sočutjem... in s kakšno npravstveno hrabrostjo se je sklanjal naš maršal nad ležišče teh najbolj ubogih na svetu... To je bil nepozaben trenutek, gospodje!

Neki časnikar: A kaj je rekel?

Dvor.svetnik: No, izrazil se je malo preveč laskavo -

Asistent: Če mi gospod dvorni svetnik dovoli, se je njega ekscelenca izrazil: Čestitam vam, dragi Sigelius. To je čudo. Opravili ste veliko delo, gospod dvorni svetnik.

Dvor.svetnik: No da, gospod maršal je visoko precenil moje zasluge. Zdaj, ko je najdeno zdravilo zoper tako imenovano belo bolezen, lahko napišete, gospodje... da je bila to najstrašnejša bo-

lezen v zgodovini vseh dob, hujša od srednjeveške kuge - zdaj ni treba več zamolčevati obsega te grozote. Jaz sem ponosen na to, gospodje, da si je palmo tega uspeha priboril naš narod - in da je bila ta pridobitev dosežena prav na tleh klinike mojega velikega učitelja in predhodnika Lilienthala.

Dr. Galen: (stoji utrujeno med vrati v 13.)

Dvor.svetnik: Stopite sem, Galen. Gospodje, to je tudi eden izmed zaslužnih sobojevnikov. V naši zdravniški znanosti se ne polaga važnost

na osebne uspehe, vsi delamo kratko malo za ljudstvo. - Nič se ne sramujte, dragi Otroče, vsi smo izpolnili svojo dolžnost... vsi do zadnjega strežaja. Vesel sem, da se lahko ta veliki dan iz srca zahvalim vsem svojim požrtvovalnim sodelavcem -

Neki časnikar: Bi nam mogli povedati, gospod dvorni svetnik, v čem obstoji vaša zdravstvena metoda?

Dvor.svetnik: Ne moja, gospodje. Ne moja. Metoda Lilienthalove klinike. V čem obstoji - gospodje, to objavimo zdravnikom; zdravstveni postopki spadajo v roke strokovnjakov. Povejte javnosti, kaj ste videli tukaj. Napišite preprosto: zdravilo zoper najbolj smrtonosno bolezen na svetu je najdeno. Ničesar več. Če pa hočete v večnost ukleniti ta radostni dan, potem pišite, gospodje, o velikem vojskovedji... o poglavarju naše države... o divnem junaku, ki je stopil med gobavce, da bi kljuboval grozi in kugi... To je bilo nekaj nadčloveškega, gospodje! Resnično, saj ne zmorem besed... Oprostite, moji bolniki že čakajo. Priporočam se, gospodje; če bi kaj potrebovali, sem vam zmerom rad na uslugo. (Naglo odide)

Časnikar: Po tem takem smo opravili, ne?

Dr. Galen: (stopi naprej) Prosim, gospodje... morda še kratek trenutek... Prosim vas, odredite, da jaz, doktor Galen... doktor siromakov...

Časnikar: Komu naj odredimo to?

Dr. Galen: Komu? Vsem kraljem in vladarjem na svetu... Napišite jim, da jih prosim... Tudi jaz sem bil na vojni, gospodje, kot zdravnik... in jaz bi hotel, da bi ne bilo več vojne, razumete? Prosim vas, napišite jim to!

Časnikar: Pa mislite, da vas bodo poslušali?

Dr. Galen: Da, seveda... Recite jim, da bodo drugače oboleli za gubavostjo, jeli... To zdravilo proti Čengovi bolezni, to je moje

Dr. Galen: zdravilo, razumete? In jaz ga jim ne dam, dokler... dokler ne obljubijo, da se ne bodo več pobijali! Prosim vas, gospodje, povejte jim, da jim naročam to! Ker samo jaz... nihče drugi ne pozna tega mojega sredstva, kar vprašajte tu na kliniki; edino jaz lahko ozdravim, samo jaz... Povejte jim, da so že priletni... vsi, ki vladajo. Povejte jim, da bodo segnili pri živih telesih. kakor ti tule. Povejte, da čaka to vse ljudi... sploh vse...

2.časnika: In vi bi puščali ljudi tako umirati?

Dr. Galen: In vi bi jih puščali ubijati? Zakaj, prosim... Če lahko ubijajo ljudi z jeklom in plinom... zakaj naj bi jih mi zdravniki morali reševati, ne? Ko bi vi vedeli, koliko dela ti da včasih... da rešiš otroka... ali pa ozdraviš tako kostno gnilobo... A pravijo, to je vojna! Kot zdravnik... moram biti proti streljanju in proti iperitu, mar ne? Na lastne oči sem videl, kakšno svinjstvo povzroča to v človeku... Razumete, kot preprost doktor - Jaz nisem politik, gospodje, a kot zdravnik čutim dolžnost... boriti se je za vsako človeško življenje, jeli? Odstraniti vojno, je krat-ko malo zdravnikova dolžnost.

Časnikar: Prosim vas, kako pa jo hočete odstraniti?

Dr. Galen: Kako? Cisto preprosto... oni naj se odpovedo vojnega nasilja, jaz pa jim dam za to to zdravilo zoper belo bolezen, ne?

(Asistent odhiti)

Časnikar: Kako si predstavljate to, da bi prisilili vlade vsega sveta -

Dr. Galen: Da, kako... Saj to je ravno najtežje, ne? Vem, da se ne bodo pogajali z menoj; če pa napišete to v časopisih - Napišite, da tega zdravila ne dobi noben narod, dokler se ne bo obvezal, da... da... da se ne bo nikdar več vojskoval, razumete?

Časnikar: Tudi če bi se moral braniti?

Dr. Galen: Braniti se... Cujte, jaz bi se prav tako branil; če bi nas kdo napadel, potem... bom streljal, jeli?... A zakaj se ne bi moglo uničiti napadalno orožje... zakaj se ne bi moglo po vseh državah omejiti oboroževanje -

Časnikar: Izključeno. Tega danes ne stori nobena država.

Dr. Galen: Ne? In bodo... bodo pustili torej umirati svoje ljudi tako grozne smrti? Kaj? Toliko ljudi bodo puščali po nemarnem trpeti? In... in... in ljudem se bo zdelo to prav, kaj? Mislite, da se ne bodo dvignili? In najmočnejši bodo razpadali pri živih telesih... Človek božji, kako se bodo bali... vsi se bodo bali...

Časnikar: Nekaj je res na tem. Moralo bi se računati z javnostjo...

- Dr.Galen: Da. Vi pa jim recite: ne bojte se, zdravilo je tu - Prisilite svoje vladarje, naj zaobljubijo večni mir... naj sklenejo večni dogovor z vsemi narodi... no, pa bo bele bolezni konec, jeli?
- Časnikar: Kaj pa, če nobena vlada ne pristane na to?
- Dr.Galen: Cujte, potem bi mi bilo hudo žal... Potem bi jim svojega zdravila ne mogel izdati. Ne, prosim, tega ne bi mogel.
- Časnikar: A kaj bi počeli z njim?
- Dr.Galen: Kaj? Jaz? Kot zdravnik... moram vendar zdraviti, ne? Zdravil bi svoje siromake...
- Časnikar: Zakaj samo siromake?
- Dr.Galen: Ker jih je veliko. To bi bila ogromna praksa, človek. Lejte, tako bi vsaj lahko dokazal... na tisoč in tisoč primerih, da je bela bolezen ozdravljiva.
- Časnikar: A bogati ne bi sprejemali v svojo oskrbo?
- Dr.Galen: Žal mi je, gospod... a tega ne bi mogel. Bogati - bogati imajo večji upliv, jeli - ko bodo silni in bogati v resnici hoteli mir - Nanje se polaga večja važnost, razumete?
- Časnikar: Pa se vam ne zdi, da je to za bogate - trohico nepravilno?
- Dr.Galen: Je, gospod. Vem. Pa se vam ne zdi mar, da je tudi za siromake - trohico nepravilno, da so siromaki? Poglejte, zmeraj je umiralo na svetu toliko več siromakov, jeli - in ni treba, da bi bilo tako, gospod, ni treba! Vsak človek ima pravico do življenja, ne? Ej, prijatelj, če bi dali za bolnice toliko kot dajejo za bojne brodeve - X
- ~~X Dvorni svetnik pride naglo x asistentom X~~
- Dv.svetnik: Prosim, gospode časnikarje, da ostavijo kliniko. Kolega Galen je živčno obolel.
- Časnikar: A zanimalo bi nas slišati še -
- Dv.svetnik: Gospodje, tule zavrti je kužna bolezen. V vaš prid je, da se odstranite. Gospod asistent, spremite gospode urednike do vrat. (Gruča časnikarjev se oddalji)
- Dv.svetnik: Galen, saj ste zblazneli! Jaz ne trpim, da bi se na moji kliniki govorile take nesmiselne in prevratne besede - in vrh vsega še tak dan! Moral bi vas dati na mestu prijeti zaradi hujskanja, razumete? Na srečo vas kot zdravnik lahko izgovorim; najbrže ste zboleli od prenapornega dela. Pojdite z menoj, otroče!
- Dr.Galen: Zakaj?
- Dv.svetnik: Da mi lepo poveste kemično formulo in točno uporabo svojega

zdravila, nato pa se greste odpočit. Počitek vam je potreben.

Dr.Galen: Gospod dvorni svetnik, sporočil sem svoje pogoje, jeli... Drugače...

Dv.svetnik: Drugače, kaj? No? Kaj drugače?

Dr.Galen: Ne zamerite, prosim, ali... drugače svojega zdravila ne morem izdati, gospod dvorni svetnik.

Dv.svetnik: Ali ste zblazneli, ali pa ste veleizdajalec, Galen! Nujno vas prosim, da se vedete kot zdravnik. Vaša dolžnost je, pomagati bolnikom; vse drugo vas prav nič ne briga.

Dr.Galen: A kot zdravnik bi hotel, da bi se ljudje ne pobijali več -

Dv.svetnik: Jaz pa vam v svoji kliniki prepovedujem take nazore! Mi tu ne služimo nikaki človekoljubnosti, marveč znanosti - in svojemu narodu, gospod kolega. Ne pozabite, da ste na državnem zavodu.

Dr.Galen: A zakaj, čujte - zakaj ne bi mogla naša država skleniti večnega miru...

Dv.svetnik: Ker ga ne more in ker ga ne sme. Gospod Galen očitvidno kot tujec po rodu nima dovolj jasnih pojmov o tem, kaj je poslanstvo in bodočnost našega naroda. A dovolj tega nesmisla. Še zadnjič vas prosim, doktor Galen, da mi kot predstojniku klinike sporočite formulo svojega zdravila.

Dr.Galen: Zelo mi je žal, gospod dvorni svetnik, a tega... prosim, ne morem storiti.

Dv.svetnik: - - - Idite! In ne prestopite več praga moje klinike!

Galen: ...Prosim, gospod dvorni svetnik. A zares mi je žal -

Dv.svetnik: Meni prav tako, človek. Mislite, da mi ni žal bolnikov, ki bodo še dalje umirali za Čengovo boleznijo? Kaj? In mislite, da mi ni... prokleta čudno, ko pogledam sam nase? Kakšen pa stojim pred svetom, človek božji. Pravkar slovesno razglasim, da smo našli zdravilo zoper belo bolezen, no, pa je konec gloriije, in jaz - To je amen mojega znanstvenega slovesa, doktor Otroče; jaz predobro vem, kakšna sramota je to. A rajši naj doživim poraz tu, kot bi dopustil... vaše utopistično izsiljevanje, Galen! Rajši naj ves svet pogine za gobavostjo, kot bi trpel tukaj... samo za kratek trenutek... vašo pacifistično kugo!

Dr-Galen: Cujte, tega ne bi smeli... Tega kot zdravnik ne bi smeli reči!

Dv.svetnik: Jaz nisem samo zdravnik, gospod. Jaz, hvala Bogu, služim tudi svoji državi. - Ven!

Z A S T O R .

J. odmor.

V.

DRUGO DEJANJE

Prva slika

Baron Krüg.

Družina pri večerni svetilki.

Oče: (bere list) No, vidiš, mama: so že našli zdravilo zoper to gobavost. Tu stoji črno na belem.

Mati: Hvala bogu!

Oče: Mislim da. In vidiš, kako prav sem imel. Pri današnji stopnji civilizacije vendar ne bodo puščali umirati toliko ljudi! Je mar petdeset let taka starost, da bi moral človek že umreti? Rečem ti, mami - zdaj sem ~~se~~ spet rad na svetu. Človek se je le moral malo bati - Saj je samo pri nas obolelo za to belo boleznijo kakih trideset kolegov, vsi okoli petdesetih -

Mati: Ubožci!

Oče: Čuj, da boš vedela - Davi me je poklical sam baron Krüg k sebi in mi rekel: Tovariš, pravkar nam je umrl računski ravnatelj; ta čas boste vodja računovodstva vi, a čez štirinajst dni boste imenovani za ravnatelja. - Veš, hotel sem te presenetiti s tem, dokler ne dobim tega imenovanja, a ko je danes tak srečen dan - No, kaj praviš na to?

Mati: Veš, da sem vesela - zavoljo tebe.

Oče: Zavoljo sebe ne? Pomisli, mama, to bo za dvanajst tisoč na leto več! Ne vem, ali imaš še tisto steklenico vina, ki sem ti jo prinesel za tvoj rojstni dan -

Mati: Ne bi počakala otrok? (Vstane)

Oče: Ah kaj! Dekle je s svojim ženinom nekje, fant pa ima jutri državni izpit - Kar prinesi jo!

Mati: Kakor hočeš! (Odide)

Oče: (bere list) - - Pravijo, da je ta bolezen groznejša od srednjeveške kuge. A danes vendar ni več srednji vek, dekle! Danes ne bodo ljudje tako bedasto umirali. - (Bere dalje) Mm. - Aj, ta naš maršal, to ti je ~~ni~~ junak! Jaz že ne bi šel tja, med tiste gobavce. Jaz ne. (Vrže časnik na mizo, vstane, gre po sobi in si mane roke) Tak računski ravnatelj! Sluga pokoren, gospod ravnatelj! Kako je gospod ravnatelj izvolil spati? - No, tako, tako; saj veste, ta odgovornost -

- Mati: (prinese steklenico vina in kozarec)
- Oče: En sam kozarec? Mar ne boščila z menoj?
- Mati: Ne, jaz ne - Kar sam pij.
- Oče: Pa na tvoje zdravje, mama. (Pije) In poljubčka mi ne daš?
- Mati: - Ne, prosim, pusti me!
- Oče: (si nataka) Računski ravnatelj pri Krügu - (Pije) Kdo bi si bil mislil, ko sem pred tridesetimi leti nastopil pri Krügu, - da se povzpnem kdaj do računskega ravnatelja! To je velika karijera, mama; res je, dovolj sem se nagaral, pošteno sem služil. - Vedeti moraš, da si je za to mesto brusilo zobe pet kolegov in vsi so pomrli, vidiš. In vsi za to belo boleznijo. Clovek bi skoraj rekel -
- Mati: Kaj?
- Oče: Nič, samo tako mi je prišlo na misel - Če prišteješ k temu še to, da se nama poroči tudi hči - njen ženin je vendar že dobil službo - Infant stopi v urad, brž ko napravi izpite - Veš, mama, povedal ti bom kot čutim: Bog bodi zahvaljen za to gobavost!
- Mati: Prosim te! Kako moreš govoriti kaj takega!
- Oče: Ko pa je res! Glej, nam je pomagala - in mnogim drugim ljudem tudi - clovek mora biti hvaležen usodi, mama. Če bi ne bilo te bolezni, - sam ne vem, ne bi nam bilo tako dobro kot zdaj. Tako je to. In zdaj so našli zdravilo zoper to. Nam se ne more nič več zgoditi. - A saj še nisem do kraja prebral. (Bere časopis) Hejsa, zmerom sem pravil: ta profesor Sigelius je res kapaciteta. Prav na njegovi kliniki so našli to sredstvo. Naš maršal je bil tam - to si moraš prebrati. Pravijo, da je bil nadčloveški prizor to. To rad verjamem. Videl sem ga nekoč na ulici, toliko da je trenil - To je velik mož. Silen vojak, mama.
- Mati: Pa bo... res vojna?
- Oče: Kakopa, da bo. Saj bi bilo naravnost greh, mama, če bi je ne bilo, ko imamo tako sijajnega vojskovodjo. Pri nas, v Krügovem koncernu, delamo zdaj v treh obrokih, samo municijo - Nikomur ne smeš povedati, a te dni smo začeli izdelovati pri nas neki nov plin... To bo nekaj bajnega, pravijo. Baron gradi šest novih tovarnen - Kaj pa misliš, to je veliko zaupanje, da sem zdaj računski ravnatelj tam. Povem ti, da niti ne bi bil sprejel tega, če bi ne bila to moja patriotična dolžnost. Tako je.
- Mati: Že, samo če... če ne bi bilo treba našemu fantu na vojno -
- Oče: Samo toliko, da bo tudi on spolnil svojo dolžnost, mama! - (Pije) Sicer pa je prešibak za vojno službo. Nič skrbi, dekle; prihodnja

vojna še teden dni ne bo trajala. Sovražnik se bo zdrobil v prah še preden se bo zavedel, da je vojna. Tako se dela dandanes to, mama; a zdaj me pusti brati.

Mati: A, prosim te, kaj pa je (Molk) ... prav s teboj? Tako nekako si - Kaj...

Oče: (vrže list od sebe) Preklemanski kujon! Kako si le more dovoliti kaj takega - In da to časniki natisnejo! Jaz bi dal tega človeka kratko

Mati: malo prijeti in ustreliti! Saj je izdajalec! (vzame šal s vrata)

Oče: Kdo pa, oče?

Mati: No, tule berem - Menda je iznašel to zdravilo neki doktor Galen. In ta, pravijo, ne bo izdal svojega zdravila nobeni državi, ki ne bi sklenila večnega miru -

Oče: Kaj pa je tako slabega na tem?

Mati: Prosim te, kako moreš tako neumno vprašati! Tega vendar ne more dandanes storiti nobena država na svetu! Smo mar zastonj dali toliko milijard za oboroževanje? Večni mir! Saj to je pravi zločin! Po tem takem bi se morala vsa Krügova podjetja zapreti, ne? In vreči na cesto dvesto tisoč ljudi, kaj? Ti pa še vprašuješ, kaj je slabega na tem! Zapreti treba tega človeka! Saj to je prava hujskarija, govoriti dandanes o miru! S kakšno pravico si upa takle širokoustnež zahtevati, da bi se njemu na ljubo razorožil ves svet!

Mati: Če pa je našel to zdravilo...

Oče: To je še vprašanje! Povem ti, da ta potepin najbrže sploh ne bo pravi doktor, pač pa tajen agent in provokatér, plačan od kake tuje države! A, gospoda, dobro mi pazite nanj! Nič besed in v ječo z njim; in zdaj, fantič moj, lepo krinko z lic - Tako se dela to!

Mati: A poglej, če bi imel res to zdravilo. (Vzame časnik)

Oče: Tem huje zanj. Potem bi mu vtaknil par prstov v stiskalnico in jih pošteno premečkal, da bi se mu hočeš nočeš razvozljal jezik - Dekle, dandanes imamo dovolj pripomočkov za to, da ljudje spregovore! Prosim te, kako bi nas smel takšenle ušivec puščati, da bi krepali od gobavosti zaradi nekakšnih takih svojih bedastih utopij, kot je mir? To bi bila lepa človekoljubnost!

Mati: (gleda v časnik) Ta doktor pravi samo, da hoče odstraniti ubijanje -

Oče: Razbojnik! Mar slava naroda ni nič? In - in - če potrebuje država več ozemlja, ga ji bo kdo dal zlepa, kaj? Kdor govori proti ubijanju, govori proti našim najsvetejšim interesom, razumeš?

Mati: Né, oče, tega ne razumem. Jaz bi hotela, da bi bil mir - zavoljo nas vseh.

Oče: Ne bom se pričkal s teboj, mama, toda - Povem ti kar naravnost, če

bi imel jaz izbirati... med to belo boleznijo in med večnim mirom, bi se že rajši odločil za belo bolezen. Tako, zdaj veš.

Mati: - - Kakor misliš, oče.

Oče: A, prosim te, kaj pa je prav za prav s teboj? Tako nekako si - Kaj pa imaš ta šal okrog vratu? Te zebe?

Mati: Ne. (in i. dajanja) Poglej mi tu na vratu -

Oče: Tak snemi ga, da se ne prehladiš. Pokaži! (Ji vzame šal z vratu)

Mati: (molče vstane)

Oče: Jezus Kristus, mati - Mama, na vratu imaš belo pego!

1. gobavec: No, vidiš zdaj, butec!

2. gobavec: A najprej me še sprejeli ni hotel. Če ste pek, je rekel, potem niste siromak, jaz sem pa siromak. Jan sem mu pa rekel: gospod doktor, če ima pek gobe, živ krat še šaljje ne kupi več pri njem, saj sem potem ne slabšem kot sodnji beruč. Taka se je nasadaje vzol. (Gledata noter)

Oče: No, vidiš, mama, nasadaje bo la vzol, in to je bil pek.

Mati: Moj bog, tako se bojim -

Oče: Na kolena bom padel preden in rekel: Gospod doktor, usmilite se, dvoje nepreskrbljenih otrok imava - Je nar grab, če ne človek s poštenim delom pomore do malo višjega položaja? Vse življenje smo si odrekli - Ta doktor vendar ne more biti tako trd - !

Mati: Če pa neki sdravi samo največje siromake!

Oče: Res bi se čudil, če ta ne bi maral vzeti! Potem bi mi nekaj povedal, veš -

Mati: Nikar ne bodi grob s njim, prosim!

Oče: He, a povedal mi bom, kaj je njegova človeška dolžnost! Rekel mi bom, gospod doktor, kaj stane, kar hoče - tu gre za moje šeno -

Dr. Galen: (gride) Kaj... Kaj hočete?

Oče: Gospod doktor... če bi bili tako prijazni... moja žena tu...

Dr. Galen: Kaj pa ste?

Oče: Jaz, prosim... računski razmatelj sem... v Krugovih podjetjih...

Dr. Galen: V Krugovih podjetjih... Prosim, tega ne morem - malo mi je šal, gospod, a jaz sdravam samo siromake, jeli -

Oče: Gospod doktor, usmilite se! Do sarti vas bomo blagoslovili!

Dr. Galen: Čujte, ne... Prosim vas, ne morem - Glejte, jaz... jaz moram res samo siromake... Siromaki ne morejo ničesar napraviti, drugi pa, ki lahko prej...

DRUGA SLIKA

(Fronta belih bolnikov pred ordinacijo dr. Galena)

(Zadnja v vrsti Oče in Mati.)

1.gobavec: (iz I.dejanja) Pogledaj mi tu na vratu -

2.gobavec: (iz I.dejanja) Saj je že čisto dobro.

1.gobavec: To se mi tudi zdi. Imenitno napredujemo, je rekel doktor.

2.gobavec: Meni pa je rekel zadnjič: malo se nam je že premaknilo, prijatelj - prav čedno se nam manjša ta lisa.

1.gobavec: No, vidiš zdaj, butec!

2.gobavec: A najprej me še sprejeti ni hotel. Če ste pek, je rekel, potem niste siromak; jaz zdravim samo siromake. Jaz sem mu pa rekel: gospod doktor, če ima pek gobe, živ krst še žemlje ne kupi več pri njem; saj sem potem na slabšem kot zadnji berač. Tako me je nazadnje vzel. (Odideta noter)

Oče: No, vidiš, mama, nazadnje bo le vzel; in to je bil pek.

Mati: Moj Bog, tako se bojim -

Oče: Na kolena bom padel preden in rekel: Gospod doktor, usmilite se; dvoje nepreskrbljenih otrok imava - Je mar greh, če se človek s poštenim delom pomore do malo višjega položaja? Vse življenje smo si odrekli - Ta doktor vendar ne more biti tako trd - !

Mati: Če pa neki zdravi samo največje siromake!

Oče: Res bi se čudil, če te ne bi maral vzeti! Potem bi mu nekaj povedal, veš -

Mati: Nikar ne bodi grob ž njim, prosim!

Oče: Ne, a povedal mu bom, kaj je njegova človeška dolžnost! Rekel mu bom, gospod doktor, naj stane, kar hoče - tu gre za mojo željo -

Dr. Galen: (pride) Kaj... Kaj hočete?

Oče: Gospod doktor... če bi bili tako prijazni... moja žena tu...

Dr. Galen: Kaj pa ste?

Oče: Jaz, prosim... računski ravnatelj sem... v Krügovih podjetjih...

Dr. Galen: V Krügovih podjetjih... Prosim, tega ne morem - zelo mi je žal, gospod, a jaz zdravim samo siromake, jeli -

Oče: Gospod doktor, usmilite se! Do smrti vas bomo blagoslavljali -

Dr. Galen: Čujte, ne... Prosim vas, ne morem - Glejte, jaz... jaz morem res samo siromake... Siromaki ne morejo ničesar napraviti, drugi pa, ki lahko prej...

- Oče: Prosim, saj sem pripravljen karkoli... naj stane, kar hoče...
- Dr.Galen: Glejte, bogati ljudje lahko prej dosežejo, jeli... da bi ne bilo več vojne. Nanje se več da, gospod... Ti imajo več upliva... Recite jim, naj vsi porabijo svoj upliv...
- Oče: Saj bi rad, gospod doktor; a sam vendar ne morem nič storiti...
- Dr.Galen: Saj, saj... to pravijo vsi, veste. Cujte, ko bi rekli baronu Krügu... naj neha izdelovati topove in municijo... ko bi pridobili barona Krüga -
- Oče: A to vendar ne gre, gospod doktor... Kako bi se mogel predrzniti, prosim... To je popolnoma izključeno!
- Dr.Galen: No, vidite, kako naj potem jaz... No, kaj je storiti... Zelo mi je žal...
- Oče: Gospod doktor, prosim vas, vsaj po svoji človeški dolžnosti -
- Dr.Galen: Da, vidite... Jaz sem to odgovornost vzel nase, to je prav ti-sto... Zato je tako grozno težko, jeli... Cujte, če bi se odpo-vedali svoji službi pri baronu Krügu... če bi mu rekli, da noče-te več delati za njegove topove -
- Oče: Od česa naj živim potem?
- Dr.Galen: No, vidite, vi prav tako živite... od vojne!
- Oče: Če bi že kje drugje našel mesto računskega ravnatelja... Gospod doktor, človek se šele na stara leta malo povzpne... Tega vendar ne morete zahtevati!
- Dr.Galen: Da, vidite - Človek ne more ničesar zahtevati od ljudi. Kaj je storiti, kaj... No, pa zbogom, gospod; žal mi je - (Odide)
- Mati: Vidiš - vidiš -
- Oče: Pojdiva! To je brezčuten lopov! Ob tako službo bi pripravil člo-veka!

Z A S T O R .

VI.

TRETJA SLIKA

Delavnica dvornega svetnika.

X Dv.svetnik: (med vrati) Izvolite dalje, dragi baron Krüg.

X Baron Krüg: Hvala vam, (Vstopi) dragi dvorni svetnik. Mislil sem že, da sploh ne bom mogel do vas...

Dv.svetnik: Rad verjamem; v takih časih - Sedite, prosim. Ti dnevi stavijo velike zahteve na vas, jeli?

Baron Krüg: Da, precejšnje zahteve. Res.

Dv.svetnik: A to so veliki časi.

Baron Krüg: Kaj? Aha, politično, mislite. Da, veliki časi. Veliki in težki.

Dv.svetnik: Za vas gotovo težki, gospod baron.

Baron Krüg: Kako mislite to?

Dv.svetnik: Mislím - te priprave za vojno, ki je videti zdaj, hvala Bogu, že neizogibna - Voditi Krüгова podjetja v takih časih ne more biti malenkost.

Baron Krüg: No da, res je - Cujte, dragi dvorni svetnik, mislil sem, da bi vam lahko izročil neki delež... za preizkovanje te bele bolezni.

Dv.svetnik: To je pravi baron Krüg. Še v tako velikih in napetih časih misliti na znanstvena prizadevanja - Zmerom enako velikopotezen in spontan. Saj veste, gospod baron, da radi sprejmemo in porabimo, kolikor je v naših močeh, za nadaljna raziskavanja -

Baron Krüg: Hvala vam. (Položi velik zavitek na mizo)

Dv.svetnik: Naj napišem pobotnico?

Baron Krüg: Ni treba. A kako daleč je že, dragi Sigelius -

Dv.svetnik: S Cengovo boleznijo? Hvala za vprašanje, širi in širi se venomer - K sreči mislijo ljudje zdaj bolj na bodočo vojno kot pa na belo bolezen. Razpoloženje je tako optimistično, baron Krüg. Ljudje imajo zaupanje.

Baron Krüg: Da se bolezen zatre?

Dv.svetnik: Ne, ne. Da zmagamo v ti vojni. Ves narod zaupa v maršala, v vas in v našo divno vojsko. Še nikoli ni bil tako ugoden trenutek -

Baron Krüg: In se doslej še ni našlo nikako zdravilo -

Dv.svetnik: Ne, doslej ne. Edino tisto Galenovo sredstvo. Seveda pa se temeljito dela dalje -

Baron Krüg: Kaj pa tisti vaš bivši asistent - Baje bolniki kar dero k nje-mu.

mu. Govori se, da zdravi to bolezen po metodi Lilienthalove klinike -

Dv.svetnik: Cisto navaden humbuk, gospod baron. Med nama povedano, ni na tej stvari prav nič. Vesel sem, da sem se iznebil tega fanta.

Baron Krüg: No, po tem takem je to najbrže vse - A, mimogrede, kaj dela tisti... doktor Galen?

Dv.svetnik: Svoje siromake zdravi. Lahko si predstavljate, da je to samo demagoška gesta - zdravstvene uspehe pa ima ta prifrknjenec -

Baron Krüg: ~~Naxxalox~~ Zanesljive?

Dv.svetnik: Na žalost skoraj stoodstotne. Še dobro, da je naša javnost tako razumna. Ta blazni Galen je mislil, da bo s svojim zdravilom lahko odiral ljudi... Za svojo nesmiselno utopijo. A vidi te, skoraj nihče ne gre za njim... iz višjih slojev namreč.

Baron Krüg: Med nama povedano, policija neopazno ugotavlja, kdo vse hodi k njemu - Ob tej priliki se je pokazalo tudi, kako domoljubna je naša javnost; saj takorekoč bojkotira vsega Galena z njegovim čudežnim zdravilom vred - Čudovito, jeli?

Baron Krüg: Da, zelo. Doktor Galen seveda načelno odklanja... da bi zdravil bogate, ne?

Dv.svetnik: Prosim vas, tak fanatik! Še sreča, da je ta mladi človek, moj bivši asistent tu; vsa boljša klientela vre trumoma k njemu - pravijo, da je odnesel od nas Galenov tajni predpis - Uspehov sicer nima nikakih, zato pa mu - cvete praksa. Za Galena pa se skoraj niti ne ve; utonil je med tistimi svojimi siromaki - in fantazira dalje o večnem miru. Revše, s to svojo manijo; prosim vas, dandanes budaliti o večnem miru - Kot zdravnik bi dejal, da bi ga bilo treba v kakem zavodu za duševno bolne spraviti na varno.

Baron Krüg: Po tem takem... se proti tej beli bolezni ne da prav nič ukreniti, ne res?

Dv.svetnik: Pač, baron. Hvala Bogu, da se da. Prav zadnje dni se mi je posrečilo doseči... naravnost sijajen uspeh; zdaj smemo vendarle upati, da se nam bo kmalu posrečilo omejiti nadaljne razširjanje Čengove bolezni.

Baron Krüg: To rad slišim, dragi Sigelius, res, zelo rad... A s čim, prosim -

Dv.svetnik: Za zdaj je to še strogo zaupno, a - Skratka, že v najkrajših dneh izide naredba, ki bo odredjala obvezno izolacijo tako imenovanih gobavih. To je moje delo, gospod baron. Maršal sam mi

je obljubil, da se bo zavzel za to stvar. - To je največji uspeh, ki se je dosegel doslej na svetu proti Cengovi bolezni.

Baron Krüg: Da, to je res... prekrasen uspeh. A kakšno izolacijo mislite?

Dv.svetnik: Tabore, gospod baron. Vsak bolnik, sleherni, na katerem se po-
kaže bela lisa, bo odpravljen v varnostni tabor...

Baron Krüg: Aha. In tam ga bodo pustili po malem umreti.

Dv.svetnik: Da, toda pod zdravniškim nadzorstvom. Cengova bolezen je kuga, ki se prenaša od bolnikov na zdrave ljudi. Proti temu moramo zavarovati - nas druge, dragi baron. Vsaka sentimentalnost bi bila tu kratko malo zločin. Kdor bo skušal pobegniti iz tabora, bo ustreljen. Vsak državljani preko štiridesetih let se bo moral dati vsak mesec zdravniško preiskati. Tako bomo s silo zatrli kužno Cengovo bolezen. DrugEGA zavarovanja ni.

Baron Krüg: - - Najbrže imate prav, dragi Sigelius. Škoda, da se vam ni prej posrečilo to.

Dv.svetnik: Škoda, res; s tem bedastim Galenovim zdravilom smo izgubili nekaj časa; med tem se nam je ta bela bolezen močno razpasla - Skrajni čas je, da zapremo te bolnike med bodeče žične ograje in ne dovolimo niti ene izjeme -

Baron Krüg: (vstane) Da. Glavno je, ne dovoliti niti ene izjeme. Hvala vam, dragi dvorni svetnik.

Dv.svetnik: (vstane) Kaj pa vam je, baron? Dovolite -

Baron Krüg: (si odpne srajco na prsih) Ko bi me hoteli pogledati, dragi Sigelius...

Dv.svetnik: Pokažite, zaboga! (Ga obrne proti luči in pregleduje baronove prsi)(Dotakne se jih s papirnim nožem) Cutite kaj? Nič? (Čez trenutek tiho) Lahko se spet oblečete, gospod baron.

Baron Krüg: - - Je to - - ?

Dv.svetnik: Zdaj se še ne da reči - samo bel madež - Očividno samo dermatoza -

Baron Krüg: In vi bi mi svetovali -

Dv.svetnik: (z brezupno kretnjo) Če bi se dal doktor Galen kako pogovoriti - da bi pregledal gospoda barona -

Baron Krüg: Hvala, Sigelius. Roke naj vam - rajši ne dam, ne?

Dv.svetnik: - - Nikomur, baron Krüg, nikomur ne dajajte več roke.

Baron Krüg: (med vrati) In pravite, da izide ta naredba... o izolaciji bolnikov... že v najkrajših dneh? - Po tem takem moram odrediti, da v mojih tovarnah zvišajo... izdelavo bodeče žice.

Z A S T O R .

VII.

ČETRTA SLIKA

Ordinacijska soba pri doktorju Galenu.

- Dr. Galen: Cujte, mož, dobro je. Lahko se oblečete.
- Gobavec: (iz I. dejanja) In kdaj naj spet pridem, gospod doktor? (Se oblači za špansko steno)
- Dr. Galen: Cez štirinajst dni bi vas pogledal, jeli... A nemara ne bo več treba... (Odpre vrata) Naslednji bolnik!
- Dr. Galen: (Vstopi baron Krüg, ves zarastel, v beraških capah)
- Dr. Galen: Tak kaj je z vami, človek?
- Baron Krüg: Gospod doktor, belo bolezen imam -
- Dr. Galen: Slecite srajco. - Kaj pa vi tam... Dajte no, človek božji -
- Gobavec: Gospod doktor, rad bi samo... koliko pa sem dolžan?...
- Dr. Galen: Saj morate še priti.
- Gobavec: Tak tisočkrat hvala ta čas. (Se izmota ven)
- Dr. Galen: (Baronu Krügu) No, pokažite se. - (Ga pogleda) Cujte, to še ni tako hudo. Sicer je res bela bolezen, a - Kaj ste po poklicu?
- Baron Krüg: ...Brez posla, gospod doktor. Bil sem... kovinar...
- Dr. Galen: A zdaj?
- Baron Krüg: Kar se pač najde... Slišal sem, da zdravi gospod doktor siromake...
- Dr. Galen: Da, čujte, to zdravljenje bi trajalo štirinajst dni... Cez štirinajst dni bi bili spet čisto v redu, razumete. Dal bi vam šest injekcij - Morete plačati teh šest injekcij, mož?
- Baron Krüg: Gotovo - To se pravi, da zavisi od tega, po čem bi bile...
- Dr. Galen: Bile bi... precej drage, gospod baron Krüg...
- Baron Krüg: Ali, gospod doktor... Jaz vendar nisem baron Krüg...
- Dr. Galen: Cujte, gospod, to ne gre... V tem, prosim, bi se ne mogel dalje pogajati z vami. In... škoda najinega časa za to, jeli.
- Baron Krüg: Imate prav, doktor. Škoda časa. Vem, vi zdravite... samo siromake; a če me sprejmete v zdravniško oskrbo, bi vam dal... za vašo osebno dispozicijo... koliko bi rekli? Milijon?
- Dr. Galen: (začudeno) Milijon?
- Baron Krüg: Imate prav. Pet milijonov. Doktor, to je že čeden znesek - Rekel sem deset milijonov, ne? Z desetimi milijoni se da veliko napraviti... ko bi me na primer imeli v mislih posebno propagandno...

- Dr. Galen: Čakajte... rekli ste... deset milijonov?
- Baron Krüg: Dvajset.
- Dr. Galen: Za propagando miru.
- Baron Krüg: Za kar hočete. Gospod, koliko tiska si lahko nakupite za ta denar - toliko niti mene moja propaganda ne stane na leto.
- Dr. Galen: (začuden) Cujte, bi res stalo toliko denarja, da bi se pisalo.. za mir?
- Baron Krüg: Bi. Včasih stane cele gore denarja, da se piše za mir... ali za vojno.
- Dr. Galen: Glejte, na to nisem pomislil... (Pomoči injekcijsko brizgalko v alkohol in jo opali nad svetilko) Tu človek ničesar ne zve - a kako se dela to, prosim?
- Baron Krüg: Imeti morate zveze.
- Dr. Galen: Bog, in jaz... To je zelo težko, imeti zveze, jeli... To stane zelo veliko časa, ne?
- Baron Krüg: Ogromno. Skoraj celo življenje.
- Dr. Galen: No, potem ne vem, kako bi mogel jaz... (Pomoči košček vate v bencin) Cujte, gospod baron Krüg, ne bi hoteli vi sami vzeti v roke tega?
- Baron Krüg: Mislite - organizacijo propagande za večni mir?
- Dr. Galen: Da, organizacijo propagande. (Mu z vato otre košček kože na lakti) Vi imate že te zveze... Jaz, jaz, glejte... jaz bi vas ozdravil za to.
- Baron Krüg: - - Ne zamerite, doktor, a tega jaz, mislim, ne bi mogel izvesti.
- Dr. Galen: Ne? (Vrže vato v stran) Poslušajte me, gospod... Nekaj čudnega je to, kako pošten človek ste... na svoj način...
- Baron Krüg: Mogoče. Vi pa ste zelo naiven človek, doktor. Mislite si, da morate sami, čisto sami, na lastno pest vsiliti mir -
- Dr. Galen: Ne, gospod, ne sam. Mogočnega zaveznika imam, veste to?
- Baron Krüg: Vem. Belo bolezen. In strah. Imate prav, doktor, mene je strah. Bog nebeški, kako me je strah! In če bi kdaj edino strah zago-
spodoval nad ljudmi, bi nikdar več ne moglo biti vojne - Mi-
slite, da se je večina ljudi ne boji? Pa vidite, kljub temu bo-
zmerom znova bo...
- Dr. Galen: (vaze brizgalko v roko) Ah kaj bi potem, prosim... S čim bi se moglo učinkovati na ljudi?
- Baron Krüg: - - Tega ne vem. Jaz sem poskušal to navadno z denarjem. In red-
kokdaj zastonj, doktor. Jaz vam morem ponuditi... samo denar;

in to je, kot bi rekli vi... na svoj način poštena ponudba... dvajset... trideset milijonov za eno samo življenje!

Dr.Galen: Vas je... tako strah bele bolezni? (Sesa zdravilo v injekcijsko brizgalko)

Baron Krüg: Da.

Dr.Galen: To mi je pa hudo... (Se približa baronu Krügu z brizgalko v roki) Cujte, pa ne bi mogli... v svojih podjetjih... ustaviti izdelavo orožja in municije?

Baron Krüg: - - - ne bi mogel..

Dr.Galen: Bog, kako je to težko... Tak kaj mi sploh morete dati?

Baron Krüg: - - Samo denar.

Dr.Galen: Pa saj vidite, da jaz ne bi znal... (Položi brizgalko na mizo) Ne, to ne bi imelo smisla, prosim, prav nobegega smisla, jeli -

Baron Krüg: Torej me nočete zdraviti?

Dr.Galen: Zelo mi je žal - Lahko se oblečete, gospod baron.

Baron Krüg: Tak to je... konec; Bog nebeški... O, križani Kristus!

Dr.Galen: Vi se boste še vrnil, človek.

Baron Krüg: (se oblači za paravanom) Naj... naj pridem še enkrat?

Dr.Galen: Da. Tam zadaj pa si lahko preberete, koliko se plača za zdravniški pregled.

Baron Krüg: (se vrne in si zapenja obleko) Cujte, doktor, zdi se mi... da niste tako čisto naivni.

Dr.Galen: Ko premislite to, potem - spet pridite. (Odpre vrata) Naslednji bolnik!

Z A S T O R .

Baron Krüg: Val. Stirideset deklet in trije moški. Sest je nastopila - takoj.

Baron Krüg: Zelošno, a drugič kraben uspeh. Čestitam, dragi Krüg.

Baron Krüg: Hvala, vaša ekselencija.

Baron Krüg: Tako daleč bi bilo torej vse pripravljeno -

Baron Krüg: Da, vaša ekselencija.

Baron Krüg: Vedel sem, da se lahko končano na vas. A mimogrede, kaj čaka vaš nečak?

Baron Krüg: Hvala, ekselencija, zdaj je.

Baron Krüg: Moja hči mi včasih pripoveduje o njem. Zdi se mi, da se boho med nama, tovariš, spletile sorodniške vezi, kaj?

Baron Krüg: (vstane) Bila bi to velika čast zame, ekselencija.

Baron Krüg: (vstane) In odkritoumno vamelje zame, Krüg, se zato, ker jas ne bi bil to, kar sem, če se bi bilo vas - Takle stvari se ne

VIII.

PETA SLIKA

Maršalova delavnica.

X Pobočnik: X

(vstopi) Gospod baron Krüg.

X Maršal: X

(za pisalno mizo) Naj vstopi.

Pobočnik:

(privede barona Krüga in izgine)

Maršal:

(piše) Sedite, dragi baron. Takoj bom končal. (Odloži pero)

No, tovariš, k raportu. A sedite, dragi Krüg. Poklical sem vas, da bi mi osebno poročali - Kako stojimo?

X Baron Krüg: X

Delali smo, kolikor smo mogli, ekszellenca. Preračunali smo vse možnosti -

Maršal:

In uspeh?

Baron Krüg:

Nisem povsem zadovoljen. Osemdeset težkih tankov dnevno -

Maršal:

Namestu zahtevanih pet in šestdesetih?

Baron Krüg:

Da. Dalje sedemdeset lovskih letal, dnevno, stodvajset bombnikov - Tu bi se morala delovna kapaciteta še precej zvišati, ker jih ne bomo izdelovali samo zase -

Maršal:

Jasno. Dalje?

Baron Krüg:

Z municijo je približno dobro. Lahko je dodamo trideset procentov več, kot zahteva generalni štab -

Maršal:

In plin C?

Baron Krüg:

Poljubne množine. Včeraj se nam je pripetila nezgoda ž njim. V neki delavnici je počila posoda.

Maršal:

Koliko mrtvih?

Baron Krüg:

Vsi. Štirideset deklet in trije moški. Smrt je nastopila - takoj.

Maršal:

Žalostno, a drugače krasen uspeh. Čestitam, dragi Krüg.

Baron Krüg:

Hvala, vaša ekszellenca.

Maršal:

Tako daleč bi bilo torej vse pripravljeno -

Baron Krüg:

Da, vaša ekszellenca.

Maršal:

Vedel sem, da se lahko zanesem na vas. A mimogrede, kaj dela vaš nečak?

Baron Krüg:

Hvala, ekszellenca, zdrav je.

Maršal:

Moja hči mi včasih pripoveduje o njem. Zdi se mi, da se bodo med nama, tovariš, spletle sorodniške vezi, kaj?

Baron Krüg:

(vstane) Bila bi to velika čast zame, ekszellenca.

Maršal:

(vstane) In odkritosrčno veselje zame, Krüg; že zato, ker jaz ne bi bil to, kar sem, če ne bi bilo vas - Take stvari se ne

pozabijo, prijatelj.

Baron Krüg: To je bila samo moja dolžnost, ~~ekscelencax~~ vaša ekscelenca. Storil sem to za domovino; bilo je... v interesu našega obrtnega koncerna.

Maršal: (stopi k njemu) Se še spominjate, Krüg, kako sva si podala roke, preden sem tedaj... krenil s svojimi četami proti vladi?

Baron Krüg: Gospod maršal, takih dni človek ne pozabi.

Maršal: No prav, stari prijatelj, podajva si roke še danes... pred še večjim in še slavnnejšim pohodom. (Mu poda obe roki)

Baron Krüg: (se umika) - - Jaz ne morem dati roke vaši ekscelenci.

Maršal: Zakaj ne?

Baron Krüg: Vaša ekscelenca, okužen sem... z belo boleznijo.

Maršal: (odstopi) Za boga! - - Krüg - ste bili pri Sigeliju - ?

Baron Krüg: Bil.

Maršal: Pa kaj -

Baron Krüg: Poslal me je... k doktorju Galenu. Tam sem... tudi bil.

Maršal: In kaj pravi Galen?

Baron Krüg: Da lahko čez štirinajst dni ozdravim -

Maršal: Hvala bogu! Niti pojma nimate, kako sem vesel - No, vidite, tovariš, pa boste spet zdravi!

Baron Krüg: Seveda, če spolnim neki pogoj.

Maršal: Spolnite ga, Krüg! Jaz sam vam ukazujem to - Preveč vas potrebujemo, baron Krüg; naj stane, kar hoče - Kakšen pogoj morate spolniti?

Baron Krüg: ... Samo to, da ustavim v svojih tovarnah izdelavo vojnega materiala.

Maršal: - - Ah, tako. Tak ta Galen je res norec.

Baron Krüg: Nemara. V očeh vaše ekscelence gotovo.

Maršal: In v vaših očeh ne?

Baron Krüg: Gospod maršal mi ne zameri, a jaz gledam na to... z malce druge strani.

Maršal: To je vendar izključeno, Krüg, da bi vaše tovarne ustavile dobave -

Baron Krüg: Tehnično to ni nemogoče, vaša ekscelenca.

Maršal: Politično pa. Pregovoriti morete Galena, naj ne vztraja na tem pogoju -

Baron Krüg: Njegov edini pogoj je... mir.

Maršal: Otročarija! Od nekakšnega... utopista si vendar ne moremo

Baron Krüg: dati vsiljevati pogojev! Poglejte, Krüg - Pravite, da bi vas v štirinajstih dneh ozdravil? Recimo, da bi za teh štirinajst dni ustavili izdelavo vojnega materiala - Res, bi bilo to na moč neugodno, a kaj naj storimo! Razglasili bi, da je to mi-rovna gesta - - da hočemo napraviti še en poskus, s sporazumom rešiti državne neprilike - Da, za vas, Krüg, bi storil to. In ko ozdravite spet -

Baron Krüg: Hvala, ekszellenca. A to ne bi bila poštena igra.

Maršal: Tovariš, v vojni ne gre za pošteno igro.

Baron Krüg: Vem, ekszellenca. A Galen ni tako neumen - Saj lahko podaljša zdravljenje -

Maršal: Res, imel vas bo v svojih rokah. - No, povejte, Krüg, kaj mislite vi sami -

Baron Krüg: Ekszellenca, nocoj ponoči sem se odločil... da sprejemem Galenov pogoj.

Maršal: To je blazno, Krüg!

Baron Krüg: Da, strah je blazen, vaša ekszellenca.

Maršal: Tako silno se bojite - ?

Baron Krüg: (nemočno skomigne z rameni)

Maršal: (sede za mizo) Torej je to... na žalost... izredno težka stvar.

Baron Krüg: Maršal, ko bi vi vedeli... kakšen zoprn občutek je to, ko človeka prešinja strah... prav do konca prstov... Fej! Fej! ... Venomer vidim samo sam sebe... kako kričim za tistimi ~~ki~~ bodočimi žicami... Jezus Kristus, pomagaj mi kdo! Bog nebeški, za kaj se me nihče ne usmili -

Maršal: Rad vas imam, Krüg. Rad te imam, človek, kot svojega lastnega brata. Kaj naj napravim s teboj?

Baron Krüg: Napravite mir, ekszellenca... Napravite mir! Rešite mene, rešite nas vse... (Zdrkne na kolena) Maršal, rešite me!

Maršal: (vstane) Vstanite, baron Krüg!

Baron Krüg: (se dvigne) Prosim, vaša ekszellenca.

Maršal: Baron Krüg, povišati morate izdelavo vojnega materiala. S številkami, ki ste mi jih navedli, nisem zadovoljen. Več, več, razumete?

Baron Krüg: Kakor ukažete, vaša ekszellenca.

Maršal: Pričakujem, da boste izpolnili svojo domovinsko dolžnost do zadnje točke.

Baron Krüg: Bom, ekszellenca.

IX

Maršal: (stopi k njemu) Na to mi daste svojo roko.

Baron Krüg: Ne, maršal! Gobav sem!

Maršal: Jaz se ne bojim, Krüg! V tem trenutku, ko bi se pričel bati, bi nehal biti... vodja. Vašo roko, baron Krüg!

Baron Krüg: (mu neodločno poda roko) Kakor ukažete... maršal.

Maršal: Hvala vam, baron Krüg.

(Baron Krüg se opoteče ven)

Maršal: (pozvoni) X

X Pobočnik X (se prikaže pri vratih) Prosim, vaša ekszellenca.

Maršal: Poiščite in privedite mi doktorja Galena.

Z a s t o r .

IX.

Š E S T A S L I K A

Ista maršalova delavnica.

- Pobočnik: (med vrati) Doktor Galen.
- Maršal: (piše) Privedite ga.
- Pobočnik: (privede dr. Galena. Oba obstaneta pri vratih)
- Maršal: (piše dalje. Čez trenutek) Doktor Galen?
- Dr. Galen: (se prestraši) Prosim, gospod dvorni svetnik.
- Pobočnik: (mu tiho zašepeta) Vaša ekscelenca.
- Dr. Galen: Namreč vaša ekscelenca, jeli -
- Maršal: (piše dalje) Stopite bliže.
- Dr. Galen: Na povelje, gospod... vaša ekscelenca. (Se za korak približa)
- Maršal: (odloži svinčnik in ga za hip opazuje) Doktor Galen, hotel sem vam čestitati k vašim uspehom v zdravljenju bele bolezni. Iz vseh uradov... dobivam vesti... o vaših velikih uspehih. (Vzame v roko sveženj aktov.) Ti uspehi so overovljeni, doktor. Čudovito je to.
- Dr. Galen: (zmeden in prevzet) Hvala pokorna, gospod... vaša ekscelenca.
- Maršal: Pripravil sem nekak projekt - Iz bolnice pri Svetem Duhu hočem napraviti namreč državni zavod za zatiranje Čengove bolezni. Tam boste nastopili kot primarij, doktor Galen.
- Dr. Galen: Ampak jaz... To ne bi šlo, gospod... Imam namreč tako klientelo, vaša ekscelenca, jeli... Tega bi, prosim, res ne mogel.
- Maršal: Smatrajte to za povelje, dragi doktor Galen.
- Dr. Galen: SAj bi drugače z največjim veseljem, vaša ekscelenca... A jaz vendar ne morem voditi... Človek tudi nima pravih izkušenj, jel
- Maršal: Potem vam bom drugače povedal to. (Pogleda pobočnika, ki izginel) Odbili ste prošnjo barona Krüga, da bi ga sprejeli v zdravljenje.
- Dr. Galen: To ne, prosim. Jaz sem samo - bil je neki pogoj -
- Maršal: Vem. Torej boste zdravili barona Krüga - brez vsakršnega pogoja, dr. Galen.
- Dr. Galen: Zelo mi je žal, gospod... vaša ekscelenca... a to res ne pojde. Jaz... jaz moram vztrajati na svojem pogoju -
- Maršal: Doktor, ~~to~~ sredstva, s katerimi se dajo ljudje prisiliti... da izvršujejo povelja.
- Dr. Galen: Glejte, lahko me daste zapreti, ampak -
- Maršal: Dobro. (Seže po zvončku).

- Dr.Galen: Poslušajte, gospod, nikari tega! Toliko pacientov imam - Ubi-
li jih boste, če me daste zapreti!
- Maršal: (izpusti zvonček) To bi ne bili edini mrtveci na moji poti. A
saj si še premislite. (Vstane in gre k njemu) Ali ste blazni,
človek - ali tak junak?
- Dr.Galen: (se izmakne) Ne, prosim, jaz - Junak gotovo ne; a bil sem na
vojni... kot zdravnik... in ko sem videl toliko ljudi umirati...
toliko zdravih ljudi, jeli -
- Maršal: Tudi jaz sem bil na vojni, doktor. Ajaz sem videl tam ljudi, ki
so se borili za domovino. In jaz sem jih privedel domov kot
zmagovalce.
- Dr.Galen: Saj to je tisto. Jaz sem videl one, ki jih... ki jih vi niste
več privedli domov. To je razloček, gospod... vaša ekscelenca.
- Maršal: V katerem odredu ste služili?
- Dr.Galen: (udari s petami skupaj) Kot asistenčni zdravnik pri 36.pešpolku,
gospod maršal.
- Maršal: Slaven polk. - Kaka odlikovanja?
- Dr.Galen: Zlat križec z meči, gospod maršal.
- Maršal: Bravo. (Mu da roko)
- Dr.Galen: Hvala, gospod maršal.
- Maršal: Dobro. Idite in zglasite se pri baronu Krügu.
- Dr.Galen: - - Prosim, da me zaprete, ker odpovedujem pokorščino.
- Maršal: (zmigne z rameni in ~~x~~pozvoni~~x~~)
- ~~x~~Pobočnik~~x~~ (se prikaže pri vratih)
- Maršal: Odvedite dr. Galena v zapor.
- Pobočnik: Na povelje, ekscelenca. (Pristopi k dr. Galenu)
- Dr.Galen: Čujte, nikarte tega!
- Maršal: Zakaj?
- Dr.Galen: Lahko bi me potrebovali - kdaj tudi vi.
- Maršal: Jaz ne. (Pobočniku) Nič. Lahko greste.
(Pobočnik izgine)
- Maršal: Sedite, Galen. (Sede kraj njega) - Kako naj vam vendar povem,
vi človek trmasti! Glejte, jaz se čutim na usodi barona Krüga
osebno prizadetega. To je dragocen mož in - moj edini prijatelj.
Saj ne veste, kakšna smola je - biti diktator. Govorim z vami...
kot človek. Doktor, rešite Krüga! Že precej dolgo... nisem ni-
kogar prosil.
- Dr.Galen: Mili Bog, to je tako težka reč... Saj bi tako rad... Čujte, tu-
di jaz bi imel prošnjo.

Maršal: To ni odgovor.

Dr. Galen: Prosim, vaša ekscelenca, samo trenutek če bi... Vi ste tak državnik in imate tako neizmerno moč... Ne da bi se vam hotel prilivati, a - na žalost je res tako, jeli... Poglejte, če bi vi

hoteli ponuditi večni mir... Bog, kako bi bili vsi veseli! Saj se ves svet boji samo vas... vse se oborožuje samo zaradi vas... Če bi rekli vi, da hočete mir, se bo pomiril ves svet, jeli...

Maršal: - - Govoril sem o baronu Krügu, doktor.

Dr. Galen: Saj zato... vi ga lahko rešite... njega in vse te gobavce. Recite, da hočete zagotoviti svetu trajen mir... da sklenete dogovor z vsemi narodi... in vse bo v redu. Poglejte, ekscelenca, saj zavisi to samo od vas! Pri Bogu vas prosim, rešite te gobave reveže! Akar se tiče gospoda barona, mi je bilo to tako mučno... Prosim vas, že zavoljo njega.

Maršal: Baron Krüg ne more pristati na vaš pogoj.

Dr. Galen: Vi pa lahko pristanete nanj, gospod... Vi lahko napravite vse!

Maršal: Motite se. Naj vam razlagam to kot majhnemu otroku? Mislite, da zavisi vojna ali mir od moje volje? Jaz se moram pokoriti temu, kar je v interesu mojega naroda. Če prične moj narod nekoč vojno, potem je... moja dolžnost, vzgajati ga za to borbo.

Dr. Galen: Le da... če ne bi bilo vas.... ne bi vaš narod pričenjal nikake osvajalne vojne, jeli.

Maršal: Ne bi je. Ne mogel bi je. Ne bi bil tako dobro pripravljen. Ne bi se tako dobro zavedal svoje sile - in svojih prednosti. Danes se jih hvala bogu zaveda; in jaz izpolnjujem samo njegovo voljo -

Dr. Galen: - ki ste jo sami izzvali.

Maršal: Da. Vzbudil sem v njem voljo do življenja. Vi verujete, da je mir boljši od vojne. Jaz verujem, da je zmagovita vojna boljša od miru. In jaz svojega naroda ne smem pripraviti ob njegovo zmago.

Dr. Galen: Niti ob njegov poraz, jeli.

Maršal: Niti ob njegov poraz. Človek božji, saj nam šele kri padlih napravi iz krpe zemlje domovino. Edino vojna napravi iz ljudi narod in iz mož junake -

Dr. Galen: In mrtvece. Jaz sem videl v vojni več teh mrtvecev, glejte -

Maršal: Tega je kriv vaš posel, doktor. Jaz pa sem pri svojem poslu videl več junakov.

Dr. Galen: Da, ti so bili ~~zani~~ zadaj, ekscelenca. Mi v svojih rovih nismo

bili tako veliki junaki.

Maršal: Pa zakaj ste potem dobili oni red?

Dr.Galen: Bilo je le... ker sem obvezal nekaj ranjencev.

Maršal: Vem. Bilo je v rovih na bojišču. Ni bila to hrabrost?

Dr.Galen: Ne, prosim, ni bila. To sem le tako... kot preprost zdravnik. To človek mora, jeli...

Maršal: - - Cujte, vi s tem vašim mirom: počemu, s kakšno pravico prav za prav delate to? Povejte, vam je to... naloženo?

Dr.Galen: Tega ne razumem, prosim.

Maršal: (tišje) Človek božji, imate kakšno... višje poslanstvo v sebi?

Dr.Galen: Ne. Sploh ne. Jaz samo kot navaden človek, jeli...

Maršal: Potem ne smete delati tega, doktor. Biti mora neko višje poslanstvo v človeku... Neka višja volja mora biti, ki nas vodi -

Dr.Galen: Kakšna volja?

Maršal: Bog. Jaz verujem v Boga, človek; drugače ne bi mogel voditi -

Dr.Galen: Tak zato... morate začeti to vojno?

Maršal: Zato. V imenu naroda -

Dr.Galen: - katerega sinovi bodo padli v vojni -

Maršal: - in si priborili zmago. V imenu naroda -

Dr.Galen: - katerega očetje in matere bodo zapadli gobavosti -

Maršal: (vstane) Ti me ne zanimajo toliko, doktor. Ti ne bodo več vojaki. Ne vem, zakaj vas nisem dal še zapreti -

Dr.Galen: (vstane) Vaša ekscelenca ukazuje -

Maršal: Da ozdravite barona Krüga. Domovina ga potrebuje.

Dr.Galen. Po tem takem naj... Naj torej gospod baron samo pride k meni, jeli...

Maršal: - in pristane na vaš nemogoči pogoj, ne?

Dr.Galen: Da, vaša ekscelenca. Če izpolni ta... nemogoči pogoj.

Maršal: Vi vztrajate na njem? Potem seveda - (Gre k mizi. ~~V tem pozvoni telefon.~~ Maršal dvigne slušalko). - Da sam sem. - - Kako? - - Da, slišim. - In je - Kdaj se je zgodilo to? - Da. Hvala lepa. (Odloži slušalko, hripavo) Lahko greste. Hvala Bogu, baron Krüg se je... pred petimi minutami ustrelil.

~~X~~ Z a s t o r ~~X~~

II odmor!

X.

T R E T J E D E J A N J E

M a r š a l

PRVA SLIKA

Pri maršalu.

Maršal: V glavnih potezah torej -

Minister za propagando: - protivojna agitacija se je povsod zelo razmahnila. Posebno angleški tisk... Angleži so se zmerom strašno bali bolezni. Vlada je dobila peticijo z več milijoni podpisov -

Maršal: Dobro. S tem se na znotraj sami oslabujejo. Dalje.

Minister: To pot se na žalost tudi najvišji krogi zavzemajo za mir; vsekakor tudi neki kraljevski dvor -

Maršal: Vem.

Minister: Njega veličanstvo čuti kar bolešno grozo pred belo boleznijo; njegova teta je obolela za njo - Kralj pripravlja baje poziv vse vladam sveta, naj se skličejo konference o trajnem miru -

Maršal: To bi bilo neprijetno. Bi ne mogli prej nastopiti proti temu - ?

Minister: Vse to je zavzelo že prevelik obseg. Javno svetsko mnenje sveta bo z vso besnostjo zoper vojno. Tega je kriv strah pred gobavostjo, ekscelenca. Ljudje ne marajo več politike, hočejo samo zdravilo, samo rešitev - Prejemamo vesti, da se tudi pri nas govori že dokaj malodušno - recimo naravnost protivojno. Rajši zdravje, pravijo, kot pa nekake lavorike -

Maršal: Strahopetci! Zdaj, ko smo tako sijajno pripravljeni. - Taka ugodna prilika se ponudi komaj vsakih sto let enkrat! Čujte, mi jamčite za to, da se bo to... razpoloženje pri nas potlačilo?

Minister: Vaša ekscelenca, za dolgo ne morem jamčiti tega. Mladina je poln navdušenja in pojde v ogenj za vami; od starejših ljudi pa se širita tesnoba in strah -

Maršal: Jaz potrebujem bolj mlajše ljudi.

Minister: Že, a starejši so ... gospodarsko močnejši. Mimo tega imajo še zmerom vsa vodilna mesta in vse višje urade v svojih rokah... V primeru vojne bi utegnili počiti tu ali tam. Skrajno potrebno je, pomiriti javnost -

Maršal: S čim?

Minister: Prisiliti tega doktorja, naj da svoje zdravilo na razpolago.

XI.

- Maršal: Pri tem človeku je vse zaman in če ga denete na natezalnico. Poznam ga.
- Minister: Dovolj preizkušenih sredstev imamo, kako izvajati pritisk na ljudi -
- Maršal: Le - le da se navadno končajo ta sredstva s smrtjo. Ne, hvala; to bi v našem primeru ne napravilo dobrega vtisa.
- Minister: Potem ne bi ostalo drugega, kot... vsaj začasno... ugoditi klicu po miru -
- Maršal: - in zamuditi ugodno priliko. Izbrišite to.
- Minister: Ali pa naglo udariti, še preden bi se ustvarila mirovna fronta. To se pravi -
- Maršal: - udariti takoj. In udariti na najšibkejšo mesto. Kar se tiče povodov za vojaški nastop -
- Minister: - jih imamo že dolgo pripravljene. Rovarjenje proti naši državi, sistematično izzivanje in tako dalje. V pravem trenutku se dogodi manjši politični atentat - Nato treba odrediti obsežne aretacije in dati tisku potreben migljaj. Tako pride do spontanij demonstracij za vojno - Jamčim za patriotično navdušenost - kolikor še ni prepozno.
- Maršal: - Hvala vam. Vedel sem, da se lahko zanesem na vas. - Naposled! Bog nebeški, naposled bom povedel svoj narod k njegovi veličini!

Z a s t o r .

godba in petje (: I. kitarina :) - takoj zastav

XI.

DRUGA SLIKA

§ ①

Preden se zastor dvigne, se slišijo vojaški marši, trobente in bobni, zamirajoči v naraščajočih navdušenih krikih množice.

Zastor se dvigne. Maršalova delavnica. Na odprtem balkonu govori maršal množici. V delavnici sami maršalova hči in mladi baron Krüg v vojaški uniformi.

Maršal: (množici) - - v tem trenutku, ko trosijo naša srebrna letala že pogubo in smrt nad mesti naših ^{*}zavratnih sovražnikov - (navdušeni vzkliki) ② bi se rad opravičil svojemu narodu za svoj ^{*}najtežji korak ② Živio maršal! Slava maršalu! Da, pričel sem to vojno in pričel sem jo brez napovedi. Storil sem to zato, da bi prizanesel tisočim življenj vaših sinov, ki v tem trenutku zmagovito bijejo svojo prvo bitko, še preden se je mogel sovražnik osvestiti iz svoje prepadenosti. Zdaj vas ^{*}naknadno prosim vašega soglasja ② (~~Frenetični kriki: Prav je! Prav! Soglašamo! Živel maršal!~~) - Dlje, pričel sem to vojno brez vsakih ponižujočih pogajanj s to malo, klavrno državico, ki si je mislila, da more brez kazni izzivati in ^{*}žaliti naš veliki narod ③ (~~Ogorčeni kriki množice~~) - ter motiti njegov red in varnost s svojimi plačanimi banditi. (~~Množica zatuli ④ Pobijte jih! Nanje! Izdajalec! Pobesite jih!~~) Tiho! S kričanjem se ne rešimo zla! Bila je ena sama pot: z vojnim pohodom kaznovati in uničiti to nadležno državico, ki je sistematično ogrožala naš mir; uničiti ta mali in manjvredni narodič, ki sploh nima pravice živeti ⑤ uničiti ga, pa naj ga ščiti kdorkoli, - in zdaj naj še druge velesile pokažejo svoje karte! Jaz pravim samo, da se ne bojimo nikogar ⑤ (~~Silni kriki: Ne bojimo se! Živel maršal! Živela vojna!~~) Vedel sem, da stojite za mano. Za vašo čast sem posljal svojo prekrasno vojsko na boj. Prav tako pa razglasam v vašem imenu vsemu svetu v oči: Mi te vojne nismo hoteli, a mi jo bomo dobili! Dobili jo bomo z božjo voljo - Dobili jo bomo (se tolče na prsi), ker je za nami pravica! ^{*}. Za nami je pravica. ⑥ (~~Šibkeje~~) Za nami... je pravica... (~~Silni kriki: Za nami je pravica! Slava vojni! Slava maršalu!~~) (Maršal se opoteče z balkona in se tolče na prsi) Za nami je pravica... Za nami je pravica... Za nami je... Jaz...

Krüg: (skoči k njemu) Kaj vam je, ekszellenca?

Hči: Kaj se ti je zgodilo?

Maršal: Pustita me... Idita... (Se tolče na prsi) Za nami je pravica...

Kaj je to? (Si odpne suknjo in seže na prsi) Za nami je... pravi-
ca... (Si odviije srajco) Pogledjta... tu...

Krüg: Pokažite! (Krüg in hčerka se sklonita k maršalovim prsim)

Maršal: Ničesar ne čutim tu... Kakor mramor je...

Hči: (s tesnobo) Saj ni nič, papa... Nič nimaš, ne glej na to -

Maršal: Kar pusti... (Se tiplje za prsi) Neobčutljivo... čisto neobčutlji-
vo... ⑦

Hči: Papa, videl boš... da to ni nič!
(Zunaj naraščajoče klicanje: Maršal! Maršal! Maršal!)

Maršal: Vem, kaj je. Pojdi, hčerka, pojdi... Pusti me...

(Zunaj klici: Maršal! Maršala hočemo!)

Maršal: Da. Že grem. (Si zapenja suknjo) Prosim vaju, otroka, pojdita! Saj
nima smisla, da bi tu... To ni prav nič za vaju.

Balbon (Maršal! Maršala hočemo!)

Maršal: Že grem ⑧ Stopi na balkon, vzravnaj, pozdravlja z dvignjeno roko)
(Neizmerni kriki: Živel maršal! Slava maršalu! Slava vojni!)

Hči: (bruhne v jok).

Krüg: Nikarte tega! Čujte, dragica...

Hči: Pavle... če mi papa...

Krüg: Vem; a zdaj ne smete jokati. (Gre k telefonu, živo lista po sezna-
mu in zavrti številko) Halo... Dvorni svetnik Sigelius? - Tu Krüg.
Pridite takoj sem, v maršalovo palačo. - Da, k maršalu samemu...
Da, bela lisa. (Odloži slušalko) Anetta, prosim vas, nikar ne jo-
čite!

(Zunaj orijo klici: Živel maršal! Živela vojna! Živela armada! Sla-
va maršalu!) ⑧

Maršal: (se vrne z balkona) Vendar me imajo radi... To je velik dan. - No,
ne joči, mala!

Krüg: Vaša ekscelenca, dovolil sem si poklicati dvornega svetnika Sigeli-
ja...

Maršal: Prav, Pavle. Da bom lahko umiral po zdravniških predpisih, jeli?
(Zamahne z roko) Niso dospel... še nikake vesti... o naših letalnik
(Zunaj petje in vojaška godba) ⑧

Maršal: Jih slišite? Kako orijo - Naposled sem le napravil narod iz njih!
(Si potiplje pod suknjo) Čudno... Mrzlo kot mramor. Ko vsaj ne bi
bil to jaz -

⑦ (Klici: Maršal! Maršal! Maršal!)

Maršal: Že grem... že grem... (Se opoteče proti balkonu)

Krüg: Dovolite, ekszellenca. (Pohiti na balkon in da znamenje, da bi se množica pomirila) Njega ekszellenca gospod maršal se vam zahvaljuje. Pravkar je sedel k svojemu delu.

⑧ (Klici: Živel Maršal! Živela vojna! Slava maršalu!)

Maršal: To je vrl fant... Starega Krüga sem imel zelo rad. (Sede) Ubogi baron Krüg! Ubogi... ubogi...

Krüg: (se vrne z balkona) Prosim vas, Anetta - (Pokaže na okna. Oba jih zastreta s težkimi zavesami in prižgeta svetilko na mizi. Mrak in tišina, samo pridušeno prihaja v sobo petje in korakanje)

Maršal: Da. Tako je tu vsaj kot pri bolniku.

Hči: (mu sede k nogam) Saj ne boš bolnik. Prišli bodo največji zdravniki vsega sveta in te ozdravili. Zdaj moraš leči, papa -

Maršal: Ne, ne, jaz vendar ne morem biti bolan. Jaz moram bojevati to vojno, dekle. Videla boš, da še mislil ne bom na to - Samo zdajle ta trenutek med vama - da se malo oddahnem. Tega je kriv ta hrup. Cloveku je bolje, če se lahko zaleze malo v temo. ⑨ in drži koga za roko, veš? A to mine, videla bosta, saj moram delati za vojno... Samo, da bi prišle že prve vesti! ⑧ Slišite, kako pojo zunaj? To zveni kot... z drugega brega.

Krüg: Če vas moti to, ekszellenca -

Maršal: Ne, kar pustite jih! Zdaj povsod, povsod vihrajo zastave... Moral bi iti po mestu... pokazati se... in reči vsem, da je za nami pravica, za nami... za nami... (Se tolče na prsi)

Hči: Nikar, papa! Ne smeš več misliti na to!

Maršal: Ne, ne smem, hčerka. Čakaj, ko pojezdím na čelu svojih vojakov kot zmagovalec... Ko sem v zadnji vojni povedel naše vojake domov me nisi videla. Tedaj si bila še čisto majhna, kajne? Zdaj pa boš videla - le čakaj, kakšno veselje boš imela! Pavle, vojna je krasna stvar! To je za nas moške največja stvar na svetu - Udari te na desnem krilu! Obkolite sovražnika! Vrzite deset armadnih zborov tja - X

X Pobočnik: X (med vrati) Gospod dvorni svetnik Sigelius je prišel. Naj ga privedem sem?

Maršal: Kaj? - Kaj pa hoče?

Hči: Povedite ga... v papanovo spalnico.

Pobočnik: Prosim. (Izgine)

Maršal: Da, že vem. Najboljši doktorji vsega sveta, da?... (Vstane) Skoda. Med vama mi je bilo bolje.

Hči: (ga spremlja k vratom) Ne smeš se bati, papa.

Maršal: Kaj? - Maršal se ne boji, hčerka moja. Maršal ima svoje poslanstvo. (Odide)

(Tišina. Samo vojaški pohod zunaj)

Krüg: Joči, Anetta, joči! Zdaj lahko jočeš!

Hči: Poslušaj, Pavle - Mogoče ima res svoje poslanstvo - Mogoče se mu res ne more nič zgoditi!

Krüg: - - Grozno je to, Anetta! Tako razvit štadij že... Za boga, kako je mogoče, da ni prejel opazila tega?

Hči: Ko pa... ko pa sploh nikoli ni mislil nase... Bil si je tako sves... (Zaihti, oprta na kamin)

Krüg: Anetta, nocoj odrinem k svojemu polku.

Hči: Tega ti vendar ni treba -

Krüg: V naši rodbini je navada, da se dolžnosti izpolnjujejo. Taka bedasta tradicija, veš?

Hči: Pa saj ta vojna ne more trajati dolgo! Papa je rekel, da čez par dni -

Krüg: Mogoče. V vsakem slučaju... hi boš nekaj časa sama tu. Pogumna moraš biti, Anetta.

Hči: Bom. X

X Pobočnik X (vstopi) Depeše komandanta Iskre, prosim.

Krüg: Položite jih gospodu maršalu na mizo.

Pobočnik: Prosim. (Položi brzojavke na mizo in izgine)

Hči: Pavle... kaj nam je storiti?

Krüg: Trenutek. (Gre k mizi in pregleduje depeše) Oprosti, vem, da ne bi smel, a... Clovek ne bi verjel! Tak majhen narod -

Hči: Kaj pa je?

Krüg: Začeli so se braniti. Kot hrčki. Imamo sicer uspehe, a napad na glavno mesto ni uspel. Pri tem smo izgubili osemdeset letal... Tanki na meji so naleteli na silovit odpor -

Hči: Je to slabo?

Krüg: Izguba časa vsaj. Medtem jim lahko pride pomoč, veš? Maršal je najbrže računal s tem, da bo zadoščal že prvi sunek - A tu sta nam dve velesili izročili svoj ultimatum - Tudi mobilizacijo sta že odredili. Za boga, kako hitro gre to! Tri, štiri... pet ultimativ hratu -

Hči: Torej prav za prav... slabe vesti?

Krüg: Mislim, da na moč slabe, Anetta.

Hči: Mu jih pokaževa?

Krüg: Morava jih. Ne boj se, dekle, maršal je silen mož - Takega človeka bolezen ne zlomi. Videla boš, kako se bo zdaj postavil nad svojo vojno mapo in vse pozabil... To je vojak. Postavi ga pred žrela pušk, pa še trenil ne bo..X

V sobo stopi opotekaje se maršal v valujoči domači halji)

XMaršal:X (ihite) O, Bog nebeški... Jezus... Jezus Kristus... Križani Bog!...

Hči: Papa!

Krüg: (skoči k njemu) Vaša ekscelenca, osvestite se - (Ga povede k naslanjaču)

Maršal: Idita stran! Idita stran! To mine... čez trenutek... O, ti moj Bog o, Jezus Kristus... Šest tednov še... Samo šest tednov, je rekel zdravnik - In potem konec... ta konec... o, Bog nebeški! Zakaj si ne more človek prej predstavljati tega! Zakaj šele potem, ko začuti sam na sebi... O, Jezus Kristus, usmili se!

Krüg: (da Anetti znamenje, naj prepusti stvar njemu) Vaša ekscelenca, prišle so vesti z bojišča.

Maršal: Kaj?... Pustite me zdaj, saj ne morem... Idite vsi stran! Ali ne vidite, ljudje, ali ne vidite...

Krüg: Vaša ekscelenca, prišle so slabe vesti.

Maršal: Kaj?... Dajte jih sem! (Vzame poročila in jih molče študira) To seveda... spremeni položaj. (Vstane) Pokličite mi 9 ne, nikogar. Svoja povelja bom dal pismeno. (Sede za pisalno mizo) III ^{pelje} _{od dhalie} (Krüg se postavi kraj njega. Hči stoji negibno in moli)

(Zunaj petje)

Maršal: (hlastno piše) Mobilizacija nadaljnih letnikov!

Krüg: (vzame list od njega) Da, ekscelenca.

Maršal: (piše) da se mu zlomi svinčnik. Krüg mu da drugega) Dispozicije letalstvu.

Krüg: (vzame list od njega) Da, gospod maršal.

Maršal: In tu - (Mrzlično nekaj črta.) Ne, to ne gre. (Iztrga list iz bloka, ga zmečka in vrže v koš) To se mora napraviti drugače - (Piše in se znova prestraši) Ne. Počakajte trenutek. (Položi glavo na mizo)

Krüg: (pogleda Anetto, ne vedoč, kaj bi)

Maršal: - - - O, Bog, usmili se! Bog, usmili se me!

Krüg: Vaša ekscelenca, čakam nadaljnih povelj.

Maršal: (dvigne glavo) Da, takoj... (Vstane innse opoteče v sredo odra)

Ukazujem torej... Anetta, jutri... jutri stopim sam na čelo napadalne armade. Sam bom vodil vse operacije... To je moje poslanstvo veš? In ko zmagamo... bom na konju pojahal na čelu svojih vojakov.

⑨ (Zunaj vojaški marš) *in petje 2 x in ploč*

Maršal: - - med grmadami razvalin. Glej, tam je bilo nekakšno glavno mesto. In jaz bom jahal, kdaj je že odpadlo vse meso od mene... samo na belem konju... In ljudje bodo vzdikali: Naj živi maršal! Naj živi Njega Ekscelenca Mrtvak!

Hči: (zavpije in si z rokami zakrije obraz)

Krüg: Tako ne smete govoriti, maršal!

Maršal: Prav imate, Pavle... Ne bojte se, saj ne pride do tega. Vem, kaj bo storil. Jutri... jutri se postavim na čelo svojih vojakov. A ne v glavnem stanu. Tam bi... mogoče... že smrdel svojim generalom. Rajš na čelo napadalcev... s sabljo v roki... Fantje, za menoj! Za menoj In če padem, Pavle... saj moram pasti. Potem bodo vojaki vsaj maščevali svojega maršala... Bili se bodo kot vragi... Fantje, naprej Na nož! Hura, fantje, na življenje in smrt! (Se tolče na prsi) Mi smo zmagali! Mi... Mi... (Si seže na prsi) Jaz... Anetta! Anetta, mene je strah -

Hči: (gre k njemu, materinsko močna) Tega ne smeš, papa. Sedi sem in ne misli na nič, razumeš? (Ga posadi na naslanjač)

Maršal: Da, misliti ne smem, ampak... ampak... Veš, tam na kliniki sem videl to... Nekdo je hotel vstati, da bi me pozdravil... pa mu je pri tem... odpadel tak kos mesa s telesa... Jezus Kristus! K Jezus Kristus! Kaj res ni pomoči?

Krüg: (izmenja pogled s hčerjo, pokima in gre k telefonu. Išče po telefonskem seznamu)

Hči: (gladi maršala po glavi) Ne misli na to, papa. Saj te vendar ne bomo dali. Saj vendar ozdraviš. To je zdaj naša stvar, papa. Ozdraviti moraš, moraš, kratko malo moraš! Reci, da hočeš ozdraviti -

Maršal: Hočem... Saj moram dobiti to vojno, veš? Ko bi imel vsaj pol leta! O Bog, ko bi imel vsaj leto dni za to vojno!

Krüg: (je zavrtel številko na telefonu) Halo - doktor Galen? - Tukaj Krüg. Doktor, pridite takoj k maršalu. - Da, res... jako težko obolen. Vi edini morete - Da, razumem. Vaš pogoj je, da... sklene mir. Da, sporočim mu to. Počakajte pri telefonu, prosim. (Z dlanjo zakrije slušalko)

Maršal: (poskoči) Ne! Ne! Nočem miru! Bojevat moram svojo vojno. Zdaj ven-

dar ne morem več odpoklicati - To bi bilo tako ponižanje - Saj ste iz uma, Pavle! Mi moramo dobiti to vojno! Za nami je pravica -

Krüg: To ni res, gospod maršal.

Maršal: - - Vem, vem, dečko, da ni res; a jaz hočem, da bi bil moj narod zmagovit! To ni odvisno od mene, človek, ampak samo od njega... V imenu naroda... Odložite slušalko, Pavle, odložite jo; saj lahko tudi... umrem za svoj narod.

Krüg: (da telefon Anetti) Lahko, gospod; a kaj bo potem?

Maršal: Po moji smrti? - S tem se mora vendar računati, fant, da smo ljudje umrljivi, ne?

Krüg: Le da vi niste računali s tem, gospod. Nihče vas ne more nadomestiti - zdaj, sredi vojne. Vi ste napravili iz sebe edinega poglavarja - Brez vas bomo premagani. Brez vas nastaneta zmeda in nered. Bog nas varuj tega, kar bi prišlo za vami!

Maršal: Imate prav, Pavle; jaz - sredi vojne ne smem oditi. Prej moramo dobiti to vojno.

Krüg: Ta vojna... ne bo končana v šestih tednih, gospod maršal.

Maršal: Res, v šestih tednih... Tega mi Bog ne bi bil smel napraviti! Tega Bog... ne bi smel... dopustiti... Za Boga svetega, kaj mi je storiti!

Krüg: Prepričati anarhijo, gospod. To je zdaj... vaša naloga. - Anetta -

Hči: (v telefon) Doktor, slišite? - Jaz sem njegova hči. Pridete? - Da, spolnil bo vaš pogoj. Ne, ni rekel še, a saj ne more nič drugega - Potem bi prišli? In ga rešite? Torej mu bom rekla - (Zakrije slušalko) Papa, pravi, če bi mu dejal eno samo besedo -

Maršal: Ne. Odloži, Anetta. Jaz - ne morem. Rešeno.

Krüg: (mirno) Prosim oprostjenja. Vaša ekszellenca mora storiti to.

Maršal: Kaj? Poklicati k sebi tega -

Krüg: Da.

Maršal: In nato v ponižanju ponuditi mir, ne? Odpoklicati vojsko, da?

Krüg: Da.

Maršal: In se opravičiti... sprejeti nase kazni.

Krüg: - Da.

Maršal: Tako grozno, tako nesmiselno ponižati svoj narod...

Krüg: Da - - Da, gospod.

Maršal: In nato vendarle oditi in odložiti potem svojo onečaščeno službo -

Krüg: Da. A oditi v miru, gospod.

Maršal: Ne! Čujte, - ne! Naj napravi to kdo drugi! Saj jih je dovolj, ti-

stih, ki so bili proti meni; naj pokažejo zdaj - Jaz bom - samo odložil svojo čast; naj kdo drugi ponudi ta ponižujoči mir -

Krüg: Tega kdo drugi - ne more storiti, vaša ekscelenca.

Maršal: Zakaj ne?

Krüg: Ker bi to pomenilo državljansko vojno. Edino vi morete odrediti armadi umik -

Maršal: Tak tako naj odide narod, ki se ne zna vladati. Naj rajši pusti iti mene - naj se uredi brez mene -

Krüg: Tega ga niste naučili, ekscelenca.

Maršal: - - Potem ostane še neka... možnost za častnika. (Krene proti vratom)

Krüg: (se mu postavi na pot) Tega ne boste storili, gospod.

Maršal: Kako? Nimam mar pravice do svojega življenja?

Krüg: Nimate je, ekscelenca. Prej morate... končati vojno.

Maršal: Mogoče imaš prav, mladenič - Anetta, vrl fant je to, samo preveč pameten je. Nikoli ne bo napravil nič velikega -

Hči: (mu da slušalko) Tako, papa -

Maršal: (odbije slušalko) Ne, dekle. Ne maram. Ne morem. Zdaž nimam ničesar več... za kar bi še dalje živel.

Hči: Prosim te, papa. Za vse te gobavce te prosim -

Maršal: Za vse te - Prav imaš, Anetta: saj so še drugi na svetu - Tu smo mi, mi gobavci! Milijoni nas gobavcev po vsem svetu - Res, jaz moram ž njimi - Glej, svet, glej, tu stoji... maršal gobavcev; a ne več na čelu vojske, ampak na čelu vsega bolnega človeškega mesa - S poti, s poti, tu gremo mi - Za nami, za nami je pravica, za nami gobavimi; za nas je samo pomilovanje - Daj sem, Anetta! (Vzame slušalko) Halo, doktor - Da, sam. - - Da. - Da. - Saj sem rekel, da pristanem! - Dobro. Hvala. (Odloži slušalko) Tako, to bi bilo opravljeno. Čez par minut... bo tu.

Hči: Bog ti povrni! (Od veselja zajoče) Tako vesela sem, papa - tako vesela, Pavle -

Maršal: (jo počladi po laseh) No, pojdi - Se me še ne bojiš? - Veš, in nato odidemo, ko bo mir -

Hči: Ko ozdraviš -

Maršal: Da, ko ozdravimo vsi. In ko bom uredil te stvari, veš? To bo težka naloga, Pavle... Ko bi vsaj že prišel ta doktor! - Ofenzivo moramo ustaviti... in sporočiti vsem vladam... (Vzame z mize svoja polvelja in jih trga na kosce) Škoda, to bi bila lahko... lepa, ve-

XII.

lika vojna.

- Hči: A vidiš, papa, zdaj morda nikdar več ne bo vojne. Če razpustiš ti največjo armado na svetu -
- Maršal: Res, bila je prekrasna armada, dekle... Niti pojma nimaš, kako sijajna armada je bila to. Dvajset let sem jo gradil...
- Krüg: Zdaj boste gradili mir, gospod. Ljudem sporočite, da vas je razsvetlil Bog -
- Maršal: Bog... Ko bi le res vedel, da hoče Bog to - Pavle, to bi bilo tudi poslanstvo, ne?
- Krüg: Gotovo, gospod. Bilo bi... veliko delo.
- Maršal: Delo za dolgo, dolgo vrsto let, vem. Saj poznam diplomate, fant moj. A če bom še nekaj let živel... Clovek veliko vzdrži, če ima svoje poslanstvo. Mir... Bog hoče, da delam za mir - Anetta, ponovi mi... da bom vedel, kako zveni to.
- Hči: Bog hoče, da delaš za mir, papa.
- Maršal: Res, ne zveni slabo--- To bi bilo veliko poslanstvo, kajne, Anetta. Že to, da bi nehala na svetu bela bolezen - To bi bila velikanska zmaga, ne res? Delati mir: v tem bi bil naš narod prvi med vsemi. Res bo to dolgotrajno delo, a če bom živel... Če bom le imel od Boga to nalogo! - Akje neki se mudi ta doktor, Anetta? Kje je ta doktor?

Z a s t o r .

Godba in petje.

Z a s t o r .

K o n e c .

XII.

T R E T J A S L I K A

Ulica.

Množica ljudi z zastavami. Petje. V to se oglašajo klici: Naj živi maršal! Naj živi vojna! Slava maršalu!

Sin: (iz I. akta) Zdaj vsi hkrati: Naj živi vojna!

Množica: Naj živi vojna!

Sin: Nas vodi maršal!

Množica: Nas vodi maršal!

Sin: Naj živi maršal!

Množica: Maršal! Maršal!

(Avto zatrobi, ki ne more svojo pot skozi množico)

Dr.Galen: (prihiti s kovčegom v roki) Pohitel bom peš... Dovolite, prosim... Prosim vas, pustite me... nekdo me čaka...

Sin: Zakličite, državljani: Živel maršal! Živela vojna!

Dr.Galen: Ne! Vojna ne! Vojne ne sme biti! Cujte, ne, vojne ne sme biti!

Kriki: Kaj pravi? - Izdajalec! - Strahopetec! - Premlatite ga!

Dr.Galen: Mir mora biti na svetu! Pustite me! - Jaz moram k maršalu -

Kriki: ~~Napadel je maršala!~~ - Na kandelaber ž njim! - Pobijte ga!

(Gruča ljudi se sklone okrog drja Galena in njegovega kovčega)

Sin: (ga brcne) Vstani, pokveka! Glej, da izgineš, drugače -

Nekdo iz množice: (poklekne k ležečemu) Stojte, državljani. Pri kraju je ž njim.

Sin: Nič škoda za to. Vsaj en izdajalec manj. Slava maršalu!

Množica: Živel maršal! Maršal! Mar - šal!

Sin: (odpre kovčeg) Ej no, nekak doktorček je bil! (Razbija steklenice z zdravili in jih potepta z nogami) Tako! Živela vojna! Živel maršal!

Množica: (se vali dalje) Maršal! Mar - šal! Živel - ~~x~~ maršal!

Z a s t o r .

K o n e c .